

drs. M.L. Meyboom

W
wetenschappelijk

C
onderzoek en

D
documentatie

C
centrum

**Registratie harddruggebruikers
in 7 HvB's : 1980 - 1981**

Onderzoeksrapport

Ministerie van Justitie

1985

REGISTRATIE HARDDRUGGEBRUIKERS
IN ZEVEN HUIZEN VAN BEWARING:
1980-1981

Onderzoeksrapport

drs. M.L. Meyboom

Ministerie van Justitie

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

november 1984

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	1
1 De experimentele opvang en het onderzoek	3
1.1 De experimenten in Amsterdam en Rotterdam	3
1.2 Het registratie-onderzoek	5
1.3 De onderzoeksgroepen	6
1.4 De rapportage	8
2 Sociaal-demografische gegevens	9
2.1 Geslacht en leeftijd	9
2.2 Sociaal-culturele achtergrond	10
3 Kinderbeschermings- en justitieel verleden	13
3.1 Contacten met de kinderbescherming	13
3.2 Eerdere detenties	13
4 Druggebruik	17
4.1 Beginleeftijd en duur van de verslaving	17
4.3 Gebruikte drugs	18
5 Voorafgaande hulpverlening	21
5.1 Eerdere hulpverleningscontacten	21
5.2 De situatie op het moment van insluiting	24
6 Vroeghulp	27
7 Medische verzorging	29
7.1 De medische verzorging op het politiebureau	29
7.2 De medische verzorging in het HvB	30
8 Strafrechtelijke en penitentiaire gegevens	33
8.1 Het arrondissement	33
8.2 De delicten	34
8.3 De strafrechtelijke beslissing	35
8.4 De duur van het verblijf in het HvB	36
9 Situatie bij vertrek uit het HvB	39
9.1 Ontslag uit het HvB	39
9.2 Hulpverleningssituatie	40

10 Enige subgroepen nader bezien	43
10.1 De jeugdigen	43
10.2 De vrouwen	45
10.3 Sociaal-culturele groepen	47
10.4 De "dealers"	50
11 De experimentele groepen	53
11.1 Rotterdam	53
11.1.1 De achtergrond	54
11.1.2 Vertrek uit het HvB	55
11.2 Amsterdam	56
11.2.1 De achtergrond	57
11.2.2 Vertrek uit het HvB	58
Bijlage I: Samenstelling van de begeleidingscommissie	63
Bijlage II	65

VOORWOORD

Het onderhavige rapport bevat een gedetailleerde weergave van de resultaten van een registratie van alle harddruggebruikers in de zeven Huizen van Bewaring (HvB's) in het westen van Nederland, gedurende juni 1980 tot juni 1981.

Deze registratie werd, tezamen met een interviewonderzoek, verricht ten behoeve van de evaluatie van experimenten in de opvang van drugverslaafde gedetineerden in de HvB's te Amsterdam en Rotterdam. De gegevens uit het interviewonderzoek zijn eveneens in een gedetailleerd onderzoeksrapport weergegeven, onder de titel "Interviews gedetineerde harddruggebruikers in Amsterdam en Rotterdam": achtergronden en detentie-ervaringen.

In het eindrapport "Experimenten opvang drugverslaafde gedetineerden" zijn de hoofdlijnen uit de twee deelonderzoeken samengevat en worden ontwikkelingen in de -experimentele- hulpverlening sedert de onderzoeken, gezien in het kader van de beschreven resultaten⁰¹.

Door een aantal factoren zijn de onderzoeken vertraagd gestart en gereed gekomen, zodat de gegevens een momentopname van enige jaren geleden bevatten. Niettemin kunnen zij hopelijk een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de justitiele benadering van drugverslaafden.

De onderzoeken stonden onder supervisie van achtereenvolgens dr. J.J.M. van Dijk, thans hoofd WODC, en mw. dr. M.J.M. Brand-Koolen, raadadviseur WODC.

Veel dank is ook verschuldigd aan mw. M. Sampiemon, onderzoekassistente WODC, voor haar hulp en geduld bij het controleren en corrigeren van de gegevens en zorgvuldig doornemen van de rapporten, en aan mw. T.C. Rammelzwaal en dhr. D. Kluit voor hun raadgeving en assistentie bij de dataverwerking. Tot slot onze waardering voor mw. M.

⁰¹ De onderzoeksrapporten, elk met een tabellenbijlage, zijn opvraagbaar bij het WODC. Het eindrapport is te bestellen bij de Staatsuitgeverij, WODC-reeks nummer 55. Voor de inhoudsopgaven van het interviewrapport en van het eindrapport wordt naar bijlage II verwezen.

van der Leden voor de opgewekte en nauwkeurige verzorging
van het vele typewerk.

1 DE EXPERIMENTELE OPVANG EN HET ONDERZOEK

1.1 De experimenten in Amsterdam en Rotterdam

Sinds harddruggebruik onder de Nederlandse bevolking toenam, werden ook de Nederlandse penitentiaire inrichtingen in toenemende mate geconfronteerd met hard-drugs gebruikende gedetineerden.

Naar aanleiding hiervan werden in 1978 de "Nota Uitgangspunten voor een beleid inzake de hulpverlening aan drugverslaafden" en de "Nota Situatie van zwaarverslaafden" aan de Tweede Kamer gepresenteerd (Kamerstukken 14 417, nummers 4 en 6).

Als vervolg hierop werd door de toenmalige Staatssecretaris van Justitie de uitwerking van haar beleidsvoornemens inzake de hulpverlening aan drugverslaafden, op 7-6-1978 aan de Tweede Kamer gepresenteerd (Kamerstuk 14 417 nummer 9).

In de laatstgenoemde Nota werd het voornemen genoemd om een experiment in te stellen als eerste stap in de richting van een verantwoorde opvang van aan drugs verslaafde gedetineerden. Als proefvelden voor het experiment werden de HvB's te Amsterdam en Rotterdam aangewezen, mede op grond van de intensiteit van de drugproblematiek aldaar.

Doelstellingen van deze experimentele hulpverlening waren:

1. het, indien gewenst, zo snel mogelijk zoeken naar een alternatief voor de detentie (de zg. "diversion");
2. het bieden van een intensieve psychosociale begeleiding tijdens de ontgiftingsperiode en daarna;
3. het bieden van een flexibele, geïndividualiseerde medische behandeling;

4. het doen continueren van contacten met de externe hulpverlening of deze zo snel mogelijk (weer) op gang brengen.

De opzet van de experimenten in Amsterdam en Rotterdam was verschillend, afhankelijk van de bestaande mogelijkheden, uitgangspunten en bestaande behoeften.

In Amsterdam werd, bij de opening van het penitentiaire complex "Overamstel", in de binnenkomsttoren "Demersluis" een apart paviljoen (paviljoen 1) bestemd voor pas ingesloten harddruggebruikers waar deze, op basis van vrijwilligheid, gedurende de eerste weken van hun detentie deel konden nemen aan een speciaal programma. Unieke elementen van deze opzet waren een aparte afdeling voor verslaafden, een groepsbenadering die intensief op de drugproblematiek was gericht en waarin de gedetineerden verplicht waren om aan de verschillende activiteiten deel te nemen, een vast team bewaarders met een aanvullende opleiding gericht op het werken met druggebruikers, een vast team CAD⁰¹- medewerkers⁰² in het HvB en een open regiem, waarin naast de vaste activiteiten een ruime mogelijkheid was tot ook informele contacten.

Na een verblijf van twee a drie weken op deze aparte afdeling werden de gebruikers, evenals alle gedetineerden die op een ander paviljoen van het HvB "Demersluis" verbleven, overgeplaatst naar een van de overige HvB's binnen "Overamstel".

De medische benadering in Amsterdam was er vanaf de start van het experiment op gericht de druggebruikers zelf mee te laten denken en beslissen over de lichamelijke ontwenning.

In Rotterdam werd de speciale hulpverlening meer geleidelijk ingepast in de bestaande situatie. Op grond van de gebouwlijke omstandigheden (geen afzonderlijke "units") en uitgangspunten ("gelijke monniken, gelijke kappen") werd ernaar gestreefd harddruggebruikers geen uitzonderingspositie te geven. Wel werden 12 cellen speciaal voor verslaafden gereserveerd die gedurende de eerste periode van de detentie eventueel extra medische aandacht nodig zouden hebben. Daarnaast werden speciaal voor gebruikers groepsgesprekken en voorlichting georganiseerd om inzicht te krijgen in de eigen situatie en eventueel contact met de externe hulpverlening te stimuleren. In tegenstelling tot de opzet op het Amsterdamse paviljoen 1 was de periode van de gebruikers op de Rotterdamse C1-vleugel meer te bestempelen als een pe-

⁰¹ Consultatiebureau voor Alcohol en Drugs.

⁰² Voortaan te noemen: het interne CAD.

riode om tot rust en op verhaal te komen, omdat hier geen extra activiteit of aandacht was georganiseerd en deelname aan de groepsgesprekken en de voorlichting in principe pas na overplaatsing uit de C1-vleugel mogelijk was.

In Rotterdam werd slechts een medewerker vanuit het CAD in het HvB aangesteld, met een taak die meer lag op het gebied van het initiëren en structureren van samenwerking en overleg dan in de directe begeleiding van de cliënten. Wel werden vier extra medewerkers aangesteld bij het CAD, die werden belast met de hulpverlening aan verslaafde justitiabelen buiten het HvB.

Omdat men ervan uitging dat in Rotterdam de meeste verslaafden al bekend waren met of bij het CAD, kwam het accent hier minder te liggen op het leggen van contacten met de regionale drughulpverlening dan in Amsterdam. Bij de aanvang van het experiment in Rotterdam werd gesteld dat men er vooral naar streefde de detentieperiode zo zinnig mogelijk te maken.

De flexibele medische benadering werd in Rotterdam eerst op een later tijdstip en geleidelijk ingevoerd.

Tot slot bestond een verschil tussen het Amsterdamse en het Rotterdamse experiment hierin dat de doelstelling van "diversion" in mindere mate voor Rotterdam gold dan voor Amsterdam. Omdat het insluitingsbeleid in Rotterdam inhield dat alleen de "zwaardere" gevallen preventief werden gehecht, kwamen hier minder verslaafden als zij eenmaal gedetineerd waren, alsnog in aanmerking voor bv. een schorsing van de preventieve hechtenis.

De experimenten werden opgezet en begeleid door de Projectgroep Experiment Opvang en Hulpverlening Drugverslaafden in Huizen van Bewaring. Deze Projectgroep werd samengesteld uit ambtenaren van de Directie Gevangeniswezen en de Directie TBR/R, met enige deskundigen als adviserende leden. Sedert april 1979 was ook het Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiene in de Projectgroep vertegenwoordigd.

1.2 Het registratie-onderzoek

Door de Projectgroep werd, na een korte aanlooperperiode van de experimenten, in zeven HvB's in het westen van Nederland een registratie opgezet van alle ingesloten harddruggebruikers. Nadat een onderzoeker was aangesteld, werd deze gestructureerd en enigszins uitgebreid, met behoud van de centrale vragen.

Helaas werd in de tussenliggende periode geen zicht gehouden op het bijhouden van de registratieformulieren, zodat na een eerste bewerking van het materiaal bleek dat talrijke onnauwkeurigheden een zorgvuldige controle en

vele correcties noodzakelijk maakten. Het feit dat niet alle gegevens achteraf nog waren te achterhalen, verklaart voor een deel het grote aantal "onbekenden" bij een aantal vragen.

De registratie had tot doel een beeld te verkrijgen van de groep harddruggebruikers die in de penitentiaire inrichtingen werden ingesloten en te bezien of de experimentele vorm van hulpverlening ertoe leidde dat, veelvuldiger dan voorheen, tijdens de detentie contacten met de externe hulpverlening werden gecontinueerd of contacten hiermee (opnieuw) tot stand werden gebracht. Gegevens werden bijgehouden over de achtergrond van de gedetineerden, het druggebruik, voorafgaande hulpverlening, de medische en sociale zorg tijdens de detentie, de strafrechtelijke beslissing en contacten met de externe hulpverlening bij het einde van de detentie. Binnen de diverse HvB's werden de gegevens door verschillende diensten ingevuld, al naar gelang de plaatselijke organisatie van de informatiekanaalen. In de HvB's te Amsterdam en Rotterdam berustte de registratie, behalve die van de medische gegevens, bij de in het HvB aangestelde CAD-medewerkers.

1.3 De onderzoeksgroepen

In zeven HvB's in het westen van Nederland werden alle ingesloten harddruggebruikers geregistreerd van 1 juni 1980 tot 1 juni 1981. In tabel 1 staan de betreffende HvB's en de aantallen gebruikers van wie op zijn minst enige gegevens werden genoteerd, vermeld.

Tabel 1: Totaalaantallen geregistreerde harddruggebruikers per HvB

	abs.	%
Amsterdam, volwassen mannen	351	37.7
Rotterdam, volwassen mannen	290	31.2
Haarlem II, volwassen mannen	75	8.1
Den Haag, volwassen mannen	12	1.3
Haarlem I, jeugdige mannen	75	8.1
De Sprang, jeugdige mannen	62	6.7
Amsterdam, PIV, vrouwen	65	7.0
totaal	930	100.0

Omdat niet van elke binnenkomende gedetineerde bekend hoefde te zijn of hij/zij harddrugs gebruikte voor de in-

sluiting of niet, kan men op grond van deze aantallen geen stellige uitspraken doen over de totale aantallen gebruikers in de betreffende inrichtingen gedurende de onderzoekperiode. Wel is het zeker dat in het Haagse HvB voor volwassen mannen, de populatie ondervertegenwoordigd is, omdat de registratie aldaar niet goed van de grond is gekomen⁰³.

Ook in de andere HvB's kan de populatie harddruggebruikers die werd geregistreerd, een ondervertegenwoordiging zijn, met name waar het de niet-preventief gehechten betreft. Toen met de registratie werd aangevangen, vooruitlopend op het onderzoek, werden geen duidelijke afspraken gemaakt over het registreren van deze groep. In de praktijk bleek het bijhouden van gegevens van hen veelal niet te realiseren, omdat zij, onder andere door hun vaak korte verblijfsduur in het HvB, meer buiten het gezichtsveld vielen van hetzij de CAD-medewerkers in de HvB's hetzij de medische diensten, dan de preventief gehechten.

Het blijkt dan ook dat in de HvB's voor mannelijke gedetineerden in Amsterdam, Haarlem en Den Haag slechts sporadisch een niet-preventief gehechte harddruggebruiker werd geregistreerd.

In het HvB te Rotterdam werden van de niet-preventief gehechten alleen gegevens over de medische behandeling genoteerd (n=66). Omdat op dit deel van het registratieformulier niet werd aangetekend op welke afdeling de betreffende gedetineerden werden geplaatst, stemt bij de uitsplitsing van de groep in Rotterdam die wel en die niet op de speciale afdeling werden geplaatst, de som van de deze beide groepen, voorzover het de medische gegevens betreft, niet overeen met het totaal van de Rotterdamse groep.

Voorts bleek dat in Rotterdam 32 harddruggebruikers werden geregistreerd van wie vrijwel elk gegeven ontbrak. Dit betrof gedetineerden die niet uit Rotterdam of Dordrecht afkomstig waren en van wie daarom vrijwel geen gegevens bij het Rotterdamse CAD bekend waren. Omdat ook van hen de meeste gegevens aldus ontbraken, zijn zij, evenals de 66 niet-preventief gehechten, bij het berekenen van de percentages buiten beschouwing gelaten en niet in de tabellen vermeld.

Wanneer we alleen die geregistreerde harddruggebruikers in beschouwing nemen van wie de meeste gegevens werden

⁰³ De in het Haagse HvB voor volwassen mannen geregistreerden zijn in de tekst en de verdere tabellen buiten beschouwing gelaten vanwege hun kleine aantal.

genoteerd, resulteert dit in de aantallen zoals die staan vermeld in tabel 2.

Tabel 2: Aantallen geregistreerden van wie de meeste gegevens bekend waren, per HvB

	abs.	%
Amsterdam, volwassen mannen	346	42.0
Rotterdam, volwassen mannen	193	23.3
Haarlem II, volwassen mannen	73	8.9
Den Haag, volwassen mannen	12	1.5
Haarlem I, jeugdige mannen	74	9.0
De Sprang, jeugdige mannen	62	7.5
Amsterdam, PIV, vrouwen	64	7.8
totaal	824	100.0

1.4 De rapportage

In het onderhavige rapport worden de gegevens die uit de registratie werden verkregen, uitgebreid beschreven⁰⁴. Per onderwerp worden eerst de resultaten voor de hele onderzoeksgroep weergegeven, gevolgd door eventuele opmerkelijke afwijkingen bij de verschillende inrichtingspopulaties (Hoofdstukken 2 t/m 9)⁰⁵.

In Hoofdstuk 10 wordt gezien of er verschillen zijn te constateren tussen subgroepen, te onderscheiden op grond van de kenmerken "leeftijd", "sekse", "sociaal-culturele achtergrond" en "delict". Tot slot wordt in hoofdstuk 11 nagegaan welke gedetineerden in Amsterdam en Rotterdam op de respectievelijke experimentele afdelingen werden geplaatst en wordt gezien in hoeverre de experimentele doelstellingen van de "diversion" en het leggen c.q. continueren van contacten met de externe hulpverlening werden gerealiseerd⁰⁶.

⁰⁴ De tabellenbijlage, waarin de gegevens per HvB zijn vermeld, is los verkrijgbaar.

⁰⁵ Opdat de lezer die niet is geïnteresseerd in de afzonderlijke gegevens per inrichtingspopulatie, hieraan snel voorbij kan gaan, is deze informatie cursief gedrukt.

⁰⁶ De gegevens met betrekking tot de -waardering voor de- medische en psychosociale benadering zijn in het interviewrapport beschreven.

2 SOCIAAL-DEMOGRAFISCHE GEGEVENS

2.1 Geslacht en leeftijd

De vrouwelijke harddruggebruikers, in de Penitentiaire Inrichting voor Vrouwen (PIV), maakten slechts een klein deel uit van de totale geregistreeerde groep (64=8%).

Tabel 3: Leeftijd geregistreeerde harddruggebruikers per HvB (N=806)

	17-22		23-29		≥ 30		totaal = 100%
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	
Amsterdam	104	30.3	170	49.6	69	20.1	343
Rotterdam	56	29.2	101	52.6	35	18.2	192
Haarlem II	2	2.7	52	71.2	19	26.1	73
Haarlem I	66	90.4	7	9.6	-	-	73
De Sprang	61	100.0	-	-	-	-	61
PIV	36	56.2	20	31.3	8	12.5	64
totaal	325 (40.3)		350 (43.4)		131 (16.3)		806

De leeftijd van de geregistreeerde gebruikers liep van 17 tot 51. Van de hele groep was 40% 22 jaar of jonger en slechts 16% dertig jaar of ouder.

In de HvB's te Amsterdam en Rotterdam was de leeftijdsopbouw ongeveer hetzelfde. Van de geregistreeerde gebruikers daar was iets minder dan eenderde 22 jaar of jonger, ongeveer de helft viel in de middencategorie van 23 tot 30 jaar en een vijfde was 30 jaar of ouder. In de twee HvB's te Haarlem liep de leeftijd vanwege de verschillende bestemmingen van deze inrichtingen, uiteraard uiteen. In de PIV, waar vrouwen van elke leeftijd kunnen worden geplaatst, was iets meer dan de

helft 22 jaar of jonger. In De Sprang waren alle geregistreerden jonger dan 23 jaar.

2.2 Sociaal-culturele achtergrond

De nationaliteit van de meeste geregistreeerde harddruggebruikers was bekend, maar de sociaal-culturele achtergrond of het land van herkomst van degenen die wel de Nederlandse nationaliteit hadden, maar hier eventueel niet waren geboren, niet. Het laatstgenoemde gegeven werd van 621 geregistreeerden, dat wil zeggen 75% van de hele groep, genoteerd.

Van de hele groep had 80% de Nederlandse nationaliteit en 11% die van een Westeuropees land. Overige nationaliteiten waren de Surinaamse (6%) of die van een ander niet-Europees land (tezamen 3%).

Tabel 4: Sociaal-culturele achtergrond (N=621)

	Nederlands		Sur./Antil.		W. Europees		Anders		Totaal = 100%
Amsterdam	165	55.2	80	26.8	27	9.0	27	9.0	299
Rotterdam	81	52.3	56	36.1	3	1.9	15	9.7	155
Haarlem II	27	45.0	18	30.0	11	18.3	4	6.7	60
Haarlem I	14	38.9	13	36.1	3	0.3	6	16.7	36
De Sprang	13	39.4	13	39.4	-	-	7	13.2	33
PIV	20	52.6	7	18.4	10	26.3	1	2.7	38
totaal	320	51.5	187	30.1	54	8.7	60	9.7	621

Van de groep waarvan ook de sociaal-culturele achtergrond bekend was, blijkt slechts iets meer dan de helft van Nederlandse herkomst te zijn (51%). 30% was oorspronkelijk Surinaams of Antilliaans, 9% Westeuropees, 6% niet-Europees en tot slot waren er nog enige geregistreeerde harddruggebruikers uit Turkije of een Noordafrikaans land (4%).

In Rotterdam werden meer gebruikers van Surinaamse oorsprong ingesloten dan in Amsterdam (36% versus 27%) en ook in De Sprang werden relatief veel gebruikers van Surinaamse origine geregistreeerd (39%). In de PIV werden relatief meer harddruggebruiksters uit de ons omringende landen geregistreeerd (26%) en relatief weinig Surinaamse (18%).

In de Haarlemse HvB's werden iets minder gebruikers van Nederlandse herkomst ingesloten (respectievelijk 45%

3 KINDERBESCHERMINGS- EN JUSTITIEEL VERLEDEN

3.1 Contacten met de kinderbescherming

Iets meer dan een kwart van de hele groep geregistreerden (27%) gaf op contact te hebben gehad met de kinderbescherming⁰¹. Wat deze contacten precies inhielden of wat de aanleiding hiertoe was, was in de meeste gevallen onbekend.

In Amsterdam had, naar eigen zeggen een iets hoger percentage vroeger contact met de kinderbescherming dan in Rotterdam (respectievelijk 29% en 20%). In het Haarlemse HvB II, voor volwassen mannen, bedroeg dit percentage 22%.

Voorts valt op dat van relatief veel jeugdigen in het HvB I te Haarlem en vooral in De Sprang werd genoteerd dat zij contact hadden gehad met de kinderbescherming (respectievelijk 35% en 46%). Hierbij moet echter met een mogelijke vertekening van het beeld rekening worden gehouden, omdat deze gegevens op "self-report" berusten en contacten met de kinderbescherming bij de jeugdigen misschien meer dan bij de ouderen nog vers in het geheugen lagen.

Bij de vrouwelijke geregistreerden in de PIV was het aantal "onbekenden" wat betreft kinderbeschermingscontacten te groot om op grond daarvan iets te concluderen.

3.2 Eerdere detenties

Ook de navolgende gegevens, over eerdere detenties, be-

⁰¹ De gegevens over de gehele groep en die per HvB in hoofdstuk 3 t/m hoofdstuk 9, zijn in de apart verkrijgbare tabellenbijlage opgenomen.

rusten op informatie van de betrokkenen zelf, zodat men waarschijnlijk rekening moet houden met onvolledigheid. Van de hele groep geregistreerden zei iets meer dan driekwart (77%) dat zij eerder gedetineerd waren geweest. Op de vraag of dit eerdere detenties betroffen sinds men regelmatig harddrugs gebruikte, antwoordde 67% dat dit het geval was. Hieruit mag men afleiden dat slechts een gering aantal zich in ieder geval nog herinnerde dat zij al voordat zij verslaafd waren, in een penitentiaire inrichting waren ingesloten (ongeveer 10%).

Wanneer we naar de geregistreerden in de verschillende HVB's apart kijken, blijkt dat er weinig verschil bestaat wat betreft het eerder gedetineerd zijn geweest tussen de groepen in Amsterdam en Rotterdam (respectievelijk 83% en 78%).

Wel lijken de eerdere detenties in Amsterdam iets meer verband te houden met het druggebruik dan in Rotterdam: respectievelijk 76% en 66% van deze groepen was eerder gedetineerd sinds zij regelmatig harddrugs gebruikten.

De gegevens over eerdere detenties van de volwassen mannen in Haarlem II komen overeen met die van hen in Amsterdam (84% eerder gedetineerde geweest en 75% eerder gedetineerd sinds zij regelmatig harddrugs gebruikten).

Ten aanzien van de jeugdigen en de vrouwen blijkt dat van de geregistreerden in De Sprang en van de vrouwen relatief lage percentages eerder gedetineerd waren geweest (respectievelijk 58% en 43%, en wel 29% en 38% sinds zij regelmatig harddrugs gebruikten).

In het jeugd-HVB te Haarlem was bijna een even hoog percentage al eerder gedetineerd geweest als van de volwassen mannen die in Haarlem werden ingesloten (respectievelijk 84% en 78%). Wel betrof dit van de jeugdigen een lager percentage geregistreerden dat al eerder was ingesloten sinds de verslaving (respectievelijk 66% en 75%).

Het aantal eerdere detenties, dat door de geregistreerden zelf werd opgegeven, varieerde van 1 tot 24. Ook en zeker ten aanzien van dit gegeven moet men rekening houden met een geringe mate van betrouwbaarheid.

Gepercentageerd over de hele groep waarvan het bekend was of men eerder gedetineerd was of niet, blijkt dat 23% voor het eerst werd ingesloten, 38% al een of tweemaal eerder was ingesloten en 39% al driemaal of vaker.

Wat betreft het aantal eerdere detenties blijkt er weinig verschil te bestaan tussen de populaties in de verschillende HVB's. Wel was van de geregistreerden in de beide HVB's te Haarlem die al eerder ingesloten

waren geweest sinds de verslaving, dit bij relatief meer gebruikers al vaker dan tweemaal het geval. Ten aanzien van de vrouwelijke geregistreerden in de PIV blijkt dat niet alleen relatief weinig van hen, al dan niet verslaafd, eerder gedetineerd waren geweest, maar ook dat het aantal malen dat de betreffende gebruikers eerder werden ingesloten, relatief gering was.

4 DRUGGEBRUIK

4.1 Beginleeftijd en duur van de verslaving

De leeftijd waarop men regelmatig harddrugs begon te gebruiken varieerde van 9 tot 42 jaar, en was gemiddeld 19,5. Een kwart van de hele onderzoeksgroep begon regelmatig te gebruiken voor het 17de jaar. De grootste concentratie viel in de categorie 17 tot en met 20 jaar (44%), 21% begon tussen het 20ste en het 25ste jaar en slechts 10% was 25 jaar of ouder toen zij regelmatig harddrugs begonnen te gebruiken.

Het aantal jaren dat men regelmatig gebruikte varieerde van minder dan een tot 25 en was gemiddeld 5,5. Slechts een klein aantal van de geregistreerden (12%) was een jaar of korter geleden begonnen regelmatig te gebruiken. Bij bijna een kwart (23%) was dit al langer dan zeven jaar geleden.

Wanneer we bezien of er verschillen zijn aan te wijzen wat betreft de leeftijd waarop men regelmatig begon te gebruiken tussen de diverse inrichtingspopulaties, blijkt dit inderdaad het geval te zijn.

In Amsterdam werd van een relatief grote groep gonteerd dat zij al voor het 17de jaar met het regelmatig gebruik waren begonnen (24%) in vergelijking met Rotterdam (16%). Van de mannen in het Haarlemse HVB II was dit daarentegen bij een relatief grote groep pas op 25-jarige of oudere leeftijd het geval (20%).

vooral van de jeugdigen in Haarlem I en De Sprang en van de vrouwen in de PIV was al een groot deel op jonge leeftijd met het regelmatig gebruik begonnen. Bij de jeugdige mannen betrof dit zowel een relatief hoog percentage dat tussen het 17de en het 21ste jaar begon (Haarlem I: 54% en De Sprang: 52%) als ook reeds voor het 17de jaar (respectievelijk 36% en 42%). Bij de vrouwen in de PIV was vooral de groep die al voor het 17de jaar regelmatig harddrugs begon te gebruiken, sterk vertegenwoordigd (52%).

Omdat ook de leeftijdsopbouw op het moment van deze insluiting niet voor alle groepen gelijk was, kan men uit verschillen wat betreft de leeftijd waarop men regelmatig begon te gebruiken, niet rechtstreeks verschillen in de duur van de verslaving afleiden.

Tussen de groepen in Amsterdam en Rotterdam blijkt, ook wat betreft de duur van de verslaving, nauwelijks verschil. Hoewel in Haarlem II een relatief grote groep pas op oudere leeftijd regelmatig harddrugs ging gebruiken, blijkt dat toch ook een iets hoger percentage bij deze insluiting al langer dan zeven jaar verslaafd was (33%). Dit kan verklaard worden uit het al eerder vermelde gegeven dat de leeftijd ten tijde van de momentane detentie bij hen ook hoger lag dan in Amsterdam en Rotterdam.

Zoals op grond van de gegevens over de huidige leeftijd en de leeftijd waarop men regelmatig ging gebruiken ten aanzien van de jeugdigen in Haarlem en De Sprang kon worden verwacht, waren deze over het algemeen korter verslaafd dan de volwassen mannen. Wel blijkt dat er in Haarlem meer jeugdigen werden ingesloten die al langer regelmatig harddrugs gebruikten dan in De Sprang (respectievelijk 25% en 35% twee a drie jaar en 53% versus 42% langer dan drie jaar).

4.3 Gebruikte drugs

Vrijwel alle geregistreerden (92%) gebruikte in de periode direct voorafgaand aan de momentane detentie heroïne.

Slechts ongeveer een derde (37%) gebruikte echter alleen heroïne, dat wil zeggen dat 63% vlak voor deze insluiting polydruggebruiker was. Van hen werd bij een klein aantal (6%) hashish of marihuana opgegeven als tweede drug. Het bijgebruik van hennepprodukten komt echter waarschijnlijk in veel ruimere mate voor en wordt hier verder buiten beschouwing gelaten.

Van alle geregistreerden van wie werd genoteerd dat zij regelmatig meer dan een drug gebruikten voor deze insluiting, was het tweede middel bij 82% cocaine. Wanneer we over de hele groep geregistreerden percenteren, blijkt dat iets meer dan de helft (412 = 52%) dus zowel heroïne als cocaine gebruikte. Bij 9% van de polydruggebruikers werd methadon als tweede middel opgegeven. Het is echter niet duidelijk of het legaal verstrekte of illegaal verkregen methadon betrof en of in alle HvB's legaal verstrekte methadon bij het druggebruik werd vermeld, zodat dit percentage een vertekend beeld kan geven.

Voorts werd bij 8% van de hele groep ook problematisch alcoholgebruik in de periode vlak voorafgaand aan deze detentie vermeld.

Wat betreft de toedieningswijze werd van de helft van alle geregistreerden genoteerd dat zij zich de heroïne en/of cocaine inspoten.

Wanneer we bezien of er tussen de diverse inrichtingspopulaties verschillen zijn te constateren in het patroon van het druggebruik, blijkt dit inderdaad het geval te zijn.

In Amsterdam werd van meer geregistreerden polydruggebruik opgegeven dan in Rotterdam (69% versus 51%). Tevens blijkt dat in Amsterdam door aanzienlijk meer van hen naast of tesamen met de heroïne, cocaine werd gebruikt (respectievelijk 93% versus 62% van de polydruggebruikers oftewel 62% versus 32% van alle aldaar geregistreerden). Terwijl in Amsterdam dus bij vrijwel alle als polydruggebruikers aangemerkten cocaine als tweede middel werd opgegeven, betrof dit in Rotterdam bij meer van hen (legaal of illegaal) methadon (19%) of andere middelen (18%).

Tevens blijkt dat in Amsterdam de methode van het zichzelf injecteren bij iets meer geregistreerden werd opgegeven (53% versus 45% in Rotterdam). Dit laatste hangt mogelijk samen met het feit dat in Amsterdam minder gebruikers van Surinaamse origine werden ingesloten, omdat in het algemeen door harddruggebruikers uit deze groep minder wordt "gespoten".

Bij de in de Haarlemse HVB's geregistreerden blijkt het polydruggebruik nog sterker in zwang dan in Amsterdam. Dit geldt vooral voor de volwassenen in Haarlem (89% polydruggebruikers). Van hen werd bij 81% cocaine als tweede middel opgegeven, oftewel 72% van de hele groep Haarlemse volwassenen.

De gegevens wat betreft het druggebruik van de jeugdigen in het Haarlemse HVB I vertonen een wat merkwaardig contrast met die van de jeugdigen in De Sprang. Van de Haarlemse jeugdigen gebruikte 71% regelmatig meer dan een soort drug, waarvan 89% cocaine (dat wil zeggen 63% van het totaal). In De Sprang daarentegen werd slechts bij 23% van de aldaar geregistreerden polydruggebruik vermeld. Van hen werd wel bij het merendeel (85%) cocaine als tweede middel opgegeven, maar dit is "slechts" 20% van het totaal.

Wat betreft de wijze van toediening kan worden geconstateerd dat het zich injecteren bij beide groepen jeugdigen relatief weinig voorkwam (respectievelijk 43% in Haarlem en 39% in De Sprang) ten opzichte van de volwassen mannen in Amsterdam en Haarlem (respectievelijk 53% en 55%), maar absoluut gezien en gezien

het feit dat hun verslavingsduur tot op het moment van de peiling korter was, toch al bij een groot aantal. Voorts valt op dat van de vrouwen in de PIV niet alleen een relatief hoog percentage al voor het 16de jaar regelmatig harddrugs begonnen te gebruiken, maar dat ook vele van hen voor deze insluiting polydruggebruikster waren (69%) en/of zich injecteerden (54%).

5 VOORAFGAANDE HULPVERLENING

5.1 Eerdere hulpverleningscontacten

Meer dan driekwart (80%) van de totale groep geregistreerde harddruggebruikers had ooit eerder contact gehad met een (drug)hulpverleningsinstelling. Bij een gering deel van degenen die ooit contact hadden gehad met een hulpverleningsinstelling, werd vermeld dat dit de commune reclassering betrof (19%, ofwel 15% van het totaal). Dit percentage is echter misschien niet betrouwbaar, omdat niet meer te achterhalen was of eerdere contacten met de reclassering altijd bij eerdere hulpverleningscontacten werden genoteerd.

Ten aanzien van eerdere contacten, met met name genoemde drughulpverleningsinstellingen, bestaat deze mogelijke verwarring niet. Uit de gegevens hierover blijkt dat iets minder dan de helft van de hele geregistreerde groep (46%) ooit eerder contact had met een CAD. Iets minder dan eenderde (31%) had ooit eerder contact met een andere ambulante drughulpverleningsinstelling dan het CAD en een kwart had ooit eerder contact opgenomen met een intramurale instelling in verband met de drugproblematiek.

Zoals uit deze percentages blijkt, had een aantal geregistreerden in het verleden ooit met meer dan een instelling contact. Van degenen bij wie de instelling waarmee ze contact hadden gehad, werd vermeld, zocht 59% tot nu toe hulp bij 1 instelling; dit betrof dan meestal een CAD, en 41% had in het verleden contact opgenomen met meer dan een hulpverleningsinstelling.

Het patroon in de eerdere hulpverleningscontacten verschilt aanzienlijk per stad. Hierbij moet men in het oog houden dat de faciliteiten per stad verschillen, zodat op grond hiervan niet perse verschillen in geneigdheid of bereidheid om hulp te zoeken bij professionele instellingen zijn vast te stellen.

In Rotterdam hadden vrijwel alle geregistreerden ooit eerder contact gehad met een hulpverleningsinstelling (93%) en een ruime meerderheid met het CAD (89% van degenen die ooit contact hadden, ofwel 83% van de hele Rotterdamse groep). In dit relatief zeer hoge percentage komt de centrale positie van het CAD in de Rotterdamse drughulpverlening tot uitdrukking. Het gegeven dat van de Rotterdamse populatie relatief veel geregistreerden in het verleden contact opnamen met meer dan een instelling (48%), kan worden verklaard door de verwijfsfunctie die het CAD in deze regio -mede- heeft.

Ook Amsterdam komt naar voren met een eigen patroon. Het percentage geregistreerden in Amsterdam dat ooit eerder contact had gehad met een hulpverleningsinstelling, was lager dan dat in Rotterdam (77% versus 93%), maar hoger dan bij de volwassen mannen die in Haarlem werden ingesloten (65%). Een relatief laag percentage van de Amsterdamse groep (36% van degenen die ooit professionele hulp zochten, ofwel 27% van de hele groep) had ooit eerder contact gehad met het CAD in vergelijking met de Rotterdamse en de Haarlemse volwassen mannen (respectievelijke 89% en 76% van degenen met een eerder contact, ofwel 83% en 49% van deze twee totaalgroepen).

In Amsterdam had echter een relatief hoog percentage wel eerder hulp gezocht bij een andere ambulante hulpverleningsinstelling dan het CAD (53% van degenen die eerder contact hadden of 40% van de hele groep geregistreerden versus 24% of 22% in Rotterdam en 40% of 31% in Haarlem II).

Ook had van de Amsterdamse geregistreerde gebruikers, het hoogste percentage al eerder hulp gezocht bij een intramurale instelling (47% van degenen die al eerder professionele hulp zochten, ofwel 35% van de hele Amsterdamse groep versus 28% of 26% in Rotterdam, respectievelijk 17% of 11% van de Haarlemse volwassenen). Voorzover deze gegevens betrouwbaar zijn, kan men dus vaststellen dat in Amsterdam relatief weinig gedetineerde harddruggebruikers eerder contact hadden opgenomen met het CAD aldaar, maar relatief veel met een andere ambulante drughulpverleningsinstelling en/of een intramurale instelling.

Ten aanzien van de volwassen mannen die in het Haarlemse HVB II werden ingesloten, kan men vaststellen dat wel bij een hoger percentage van hen een eerder contact met een commune reclasseringsinstelling werd genoteerd dan van de geregistreerden in Amsterdam en Rotterdam, maar dat aanzienlijk minder van hen ooit hulp hadden gezocht bij een intramurale instelling. In Haarlem was voor de volwassen harddrugs gebruikende

gedetineerden het CAD de instantie waar de meesten ooit eerder contact mee hadden opgenomen.

Wanneer we vervolgens naar de gegevens over de eerdere hulpverleningscontacten van de populaties in de twee jeugd-HvB's kijken, moet allereerst worden vermeld dat de gegevens die in De Sprang werden verzameld in hoge mate onvolledig zijn. Van slechts iets meer dan de helft van deze groep werden deze gegevens vermeld.

Hoewel de geregistreerden in het HvB I te Haarlem in verband met hun leeftijd op het moment van de insluiting korter verslaafd waren dan de volwassen mannen in Haarlem, blijkt dat niet veel minder van hen al eerder contact hadden gehad met een professionele instelling (73% versus 65% van de volwassenen).

Bij hen was dit echter relatief vaak een eerder contact met een commune reclasseringsinstelling (44% van degenen met een eerder hulpverleningscontact, ofwel 31% van deze hele inrichtingspopulatie) en niet zozeer met een drughulpverleningsinstelling.

Voorts blijkt dat van de jeugdigen in Haarlem relatief weinig geregistreerden eerder hulp hadden gezocht bij het CAD aldaar in vergelijking met de Haarlemse volwassenen (56% versus 76% van degenen met een eerder hulpverleningscontact, ofwel 40% versus 49% van de respectievelijke gchele groepen). Ook hadden minder van de jeugdigen al een keer contact opgenomen met een intramurale instelling (4% versus 17%, ofwel 3% versus 11%). De stap naar een andere ambulante drughulpverleningsinstelling dan het CAD werd echter door meer van de jeugdigen ondernomen dan van de volwassenen in Haarlem (42% versus 27% van degenen die eerder professionele hulp zochten, ofwel 30% versus 18% van de respectievelijke hele onderzoeksgroepen). Men kan op grond van deze gegevens met betrekking tot de jeugdigen in Haarlem concluderen dat andere instellingen dan het CAD of een intramurale instelling eerder voor hen in aanmerking kwamen voor eventuele hulpverlening dan voor de volwassen geregistreerde harddruggebruikers in deze Haarlemse onderzoeksgroep.

Ten aanzien van de vrouwelijke geregistreerden in de Piv⁰¹ blijkt dat in vergelijking met de mannen die in Amsterdam werden ingesloten, iets minder ooit eerder contact hadden gehad met een professionele hulpverleningsinstelling (68% versus 77%) en dat van degenen die wel eerder dergelijke hulp zochten, bij een hoger percentage een eerder contact met de reclassering werd

⁰¹ Bij deze vergelijking dient men in het oog te houden dat van de vrouwen een hoger percentage niet onder het Amsterdamse arrondissement viel (zie paragraaf 8.1).

genoteerd (24% versus 12% oftewel 15% versus 9% van de hele respectievelijke groepen). Ook hadden meer van hen zich ooit eerder tot een CAD gewend dan van de in Amsterdam ingesloten mannen (57% versus 36% van degenen met een eerder hulpverleningscontact, ofwel 35% versus 27% van de beide totaalgroepen). Van de vrouwen zochten echter relatief weinig geregistreerden in het verleden hulp bij een andere ambulante of een intramurale instelling.

5.2 De situatie op het moment van insluiting

Wat betreft de gegevens over de hulpverleningssituatie op het moment van de insluiting, moet worden vermeld dat deze enkele incongruenties vertonen in vergelijking met die over de eerdere hulpverlening. In het voorgaande bleek dat in het totaal 149 geregistreerden nooit eerder contact hadden gehad met een hulpverleningsinstelling. In de reeks volgende gegevens zijn dat er 144. Van vijf mensen stemmen deze gegevens dus niet overeen. Gezien het kleine aantal is echter besloten deze incongruentie maar voor lief te nemen. Het betreft vier geregistreerden in Amsterdam en een in het HvB II te Haarlem. Op de tweede plaats moet vooraf gezegd worden dat de informatie over hulpverleningscontacten bij de insluiting slechts van 686 (83%) van de hele groep geregistreerden bekend was. Mensen van wie deze gegevens niet werden ingevuld, zaten vooral in De Sprang en de PIV.

Van de hele groep waarvan de hulpverleningssituatie bij de momentane insluiting werd genoteerd, had iets meer dan de helft (54%) een nog bestaand contact met een drughulpverleningsinstelling. Deze contacten betroffen vooral de respectievelijke CAD's (54% van degenen die nog contact hadden, ofwel 29% van de hele onderzoeksgroep). Hoewel de CAD's, zoals hieruit blijkt, de instellingen zijn waarmee, voorzover er nog contact was, de meeste geregistreerden in verbinding stonden, betrof dit toch slechts minder dan eenderde van alle geregistreerden van wie deze informatie beschikbaar was. Bovendien waren het vooral de Rotterdamse gedetineerden die een nog bestaand contact met het CAD opgaven.

Evenals de gegevens over de hulpverlening in het verleden, verschillen ook die over de situatie bij insluiting, aanzienlijk per stad.

In Rotterdam werd het hoogste percentage als met een nog bestaand contact aangemerkt (71%). Hierbij dient men echter weer in het oog te houden dat veel van deze contacten waarschijnlijk meer betekenden dat de

betreffenden bij het CAD aldaar bekend waren dan dat zij een daadwerkelijk hulpverleningscontact inhielden. Van de geregistreerden in Amsterdam had iets minder dan de helft nog contact met een hulpverleningsinstelling toen zij werden ingesloten (47%). Dit is aanzienlijk minder dan in Rotterdam, maar wel meer dan van de geregistreerden die in het Haarlemse HVB voor volwassenen werden ingesloten (38%).

Van de jeugdigen die in Haarlem I werden ingesloten, had een aanzienlijk hoger percentage nog contact met een hulpverleningsinstelling dan van de volwassenen aldaar (respectievelijk 55% en 38%). Men kan hieruit afleiden dat door meer gebruikers uit de volwassenen populatie in Haarlem, eerdere contacten met de hulpverlening inmiddels weer waren verbroken.

Vcorts blijkt nog dat, voorzover dit gegeven bekend was, van de vrouwen in de Amsterdamse PIV in mindere mate werd genoteerd dat zij nog in verbinding stonden met een hulpverleningsinstelling dan van de mannen aldaar (38%).

6 VROEGHULP

De gegevens over reclasseringsvroeghulp werden vooral verzameld naar aanleiding van de vraag in hoeverre (potentiele) cliënten op het politiebureau werden bezocht door instellingen die mede of hoofdzakelijk werkzaam zijn op het gebied van de drughulpverlening. Met vroeghulp wordt in deze dus niet die door een advocaat bedoeld.

Gegevens over reclasseringsvroeghulp waren van 684 geregistreerden, dat wil zeggen 83% van de hele onderzoeksgroep, bekend. Meer dan de helft hiervan (59%) werd op het politiebureau bezocht door een (drug)hulpverleningsinstelling.

Bij het merendeel van de betreffende geregistreerden (91%, ofwel 53% van de hele onderzoekpopulatie) werd aangetekend dat zij van het aanbod tot vroeghulp gebruik maakten. Het werd echter zelden vermeld wat dit precies inhield of waar het toe leidde, zodat men alleen kan constateren dat iets meer dan de helft van de geregistreerden van wie deze gegevens bekend waren, op zijn minst een gesprek had op het politiebureau met een vertegenwoordiger van een (drug)hulpverleningsinstelling.

Van degenen bij wie ook werd aangetekend door welke instelling vroeghulp werd verleend (95% van de betreffenden), werd vermeld dat dit bij meer dan de helft (57%) het plaatselijke CAD was en bij 34% een algemene reclasseringsinstelling als de ARV of het Leger des Heils.

Zoals in het navolgende zal blijken, werd het hoge percentage vroeghulp dat door het CAD werd verleend, echter voornamelijk door de praktijk in Rotterdam bepaald.

Bij het vergelijken van de vroeghulppraktijk in de verschillende steden, blijkt dat deze nogal uiteen liep. Het grootste verschil blijkt tussen Amsterdam en Rotterdam. Aan vrijwel alle geregistreerden in Rotterdam werd een aanbod tot vroeghulp gedaan (94%), terwijl dit in Amsterdam bij minder dan de helft het geval was (43%). In Haarlem werd aan iets meer dan de helft van de geregistreerden van wie deze gegevens bekend

waren, vroeghulp aangeboden (respectievelijk 53% van de volwassenen in het HVB II en 56% van de jeugdigen in het HVB I).

De informatie over vroeghulp aan geregistreerden in De Sprang of de PIV was zo onvolledig dat zij hier buiten beschouwing wordt gelaten.

Ook de instellingen waardoor de vroeghulp werd verleend, verschilden aanzienlijk per stad. De centrale rol van het CAD in de Rotterdamse drughulpverleningswereld wordt bevestigd door het gegeven dat de vroeghulp in Rotterdam in het merendeel van de gevallen door het CAD werd aangeboden (88%)⁰¹. In Amsterdam was dit in veel mindere mate het geval (22%) en werd vaker vroeghulp verleend door een algemene reclasseringsinstelling (66%). De gegevens over de volwassen mannen in het Haarlemse HVB II wijzen uit dat aan iets meer dan de helft van de betrokkenen (57%) vroeghulp werd verleend door het CAD. Bij de jongeren in Haarlem I was dit minder het geval (27% door het CAD), maar geschiedde het aanbod tot vroeghulp vaker door een algemene reclasseringsinstelling (46%) of een andere hulpverleningsinstelling (37%).

⁰¹ De in deze alinea vermelde percentages betreffen de respectievelijke groepen die gebruik hadden gemaakt van het vroeghulpaanbod en waarbij de instelling werd vermeld.

7 MEDISCHE VERZORGING

7.1 De medische verzorging op het politiebureau

Van de geregistreerden van wie gegevens over de medische behandeling op het politiebureau bekend waren⁰¹ (752=89% van de hele groep), werd 82% daar medicamenteus behandeld. Vrijwel alle harddruggebruikers die op het politiebureau middelen kregen voorgeschreven, kregen methadon(93%), alleen (69%) of tevens een tranquillizer of slaapmiddel (24%).

Wanneer men percentageert over de hele groep van wie werd genoteerd of zij al dan niet op het politiebureau medicamenteus werden behandeld, blijkt dat 74% daar methadon kreeg voorgeschreven, dat wil zeggen 55% alleen methadon en 19% methadon en een tranquillizer of slaapmiddel.

Ook wat betreft de medische behandeling op de politiebureaus blijken verschillen te bestaan per stad.

In Rotterdam waar, zoals eerder werd beschreven, een opmerkelijk hoog percentage op het politiebureau vroeghulp door het CAD werd geboden, kreeg een relatief laag percentage daar (vervangende) middelen voorgeschreven (73%). De betreffende gebruikers kregen vrijwel allemaal -alleen- methadon.

Van de mannen die in Amsterdam of het Haarlemse HvB II werden ingesloten, kregen hogere percentages op het politiebureau een middel voorgeschreven dan van de Rotterdamse geregistreerden (respectievelijk 88% en 90%). Dit betrof dan relatief vaak methadon en een slaapmiddel of tranquillizer (37% van degenen die medicamenteus werden behandeld in Amsterdam en 29% in Haarlem).

⁰¹ De gegevens over de medische behandeling op de politiebureaus werden door de medische diensten in de HvB's ingevuld op grond van informatie van de cliënten zelf; de betrouwbaarheid kan worden betwijfeld.

Van de jeugdigen die in het Haarlemse HvB I werden gehecht, kreeg -evenals van de Rotterdamse groep- een relatief laag percentage middelen op het politiebureau (79%).

Ten aanzien van de vrouwen in Amsterdam blijkt geen verschil in vergelijking met de behandeling van de mannen aldaar, maar de gegevens over de medische behandeling op het politiebureau waren bij deze groep te onvolledig om hieraan conclusies te verbinden.

7.2 De medische verzorging in het HvB

Bij een kwart van de hele geregistreerde groep harddruggebruikers werden door de respectievelijke medische diensten⁰² in de HvB's duidelijke of ernstige onthoudingsverschijnselen geconstateerd; bij meer dan de helft (56%) werden lichte onthoudingsverschijnselen vastgesteld en bij 19% geen.

Het merendeel van de totale geregistreerde groep kreeg in het HvB (vervangende) middelen voorgeschreven (89%). Van degenen bij wie dit niet het geval was, werd bij de helft (51%, ofwel 18% van het totaal) als reden hiervoor opgegeven dat de betrokkenen zelf geen middelen wilden.

Door de medische diensten in de diverse HvB's werd aan degenen die wel middelen kregen voorgeschreven, in 38% van de gevallen alleen methadon verstrekt en in 39% methadon en een slaapmiddel of tranquillizer.

Wanneer we percenteren over de hele onderzoeksgroep van wie gegevens over de medische behandeling werden genoteerd (n=839), blijkt dat ongeveer eenderde (34%) in het HvB alleen methadon kreeg, eveneens ongeveer eenderde (34%) methadon plus een tranquillizer/slaapmiddel, 22% een ander middel en -zoals al vermeld- 11% geen enkel middel.

Evenals de medische behandeling op het politiebureau, liep ook die in de diverse HvB's uiteen. In Amsterdam werd aan de mannelijke harddruggebruikers in relatief geringe mate middelen verstrekt in verband met ontwenningsproblematiek, in vergelijking met Rotterdam en Haarlem II (87% versus respectievelijk 98% en 96%).

Van degenen aan wie wel middelen werden verstrekt, betrof dit in het Rotterdamse HvB relatief vaak alleen methadon (62% versus 27% in Amsterdam en 27% in Haarlem II) en in Amsterdam en Haarlem relatief vaak methadon

⁰² De gegevens over de lichamelijke toestand en de medische behandeling in het HvB werden door de respectievelijke medische diensten verstrekt.

plus een slaapmiddel (respectievelijk 64% en 37% versus 4% in Rotterdam).

Aangezien de HvB's te Haarlem voor volwassenen en jeugdigen dezelfde gestichtsarts hadden, wekt het geen verbazing dat de medische behandeling van deze twee groepen vrijwel overeen kwam.

De medische behandeling van de meeste vrouwelijke harddruggebruikers die in de PIV werden ingesloten, week niet af van die van de mannen in Amsterdam. Van hen werd 94% medicamenteus behandeld, waarvan wel een relatief hoog percentage (85%) methadon en een slaapmiddel kreeg.

In De Sprang werd een opvallend afwijkend medisch beleid gevoerd. Minder dan de helft (38%) van de jeugdigen die daar werden ingesloten, kreeg een middel voorgeschreven in verband met de eventuele ontwenningsproblematiek. Dit betrof dan meestal een tranquillizer en/of slaapmiddel. Methadon werd in dit HvB niet verstrekt.

Door de medische dienst in De Sprang werd bij 97% van de geregistreerden die geen middelen kregen voorgeschreven, vermeld dat men hiertoe geen indicatie zag, hoewel bij 55% van hen ernstige en bij 46% lichte ontwenningsverschijnselen werden geconstateerd.

8 STRAFRECHTELIJKE EN PENITENTIAIRE GEGEVENS

8.1 Het arrondissement

Het Nederlands Wetboek van Strafvordering (art.2) wijst vier verschillende rechtbanken aan die gelijkelijk bevoegd zijn om strafzaken te berechten: 1) de rechtbank binnen welker rechtsgebied het feit is begaan, 2) de rechtbank binnen welker rechtsgebied de verdachte woont, 3) de rechtbank binnen welker rechtsgebied de verdachte zich bevindt en 4) de rechtbank binnen welker rechtsgebied de verdachte zijn laatst bekende verblijfplaats heeft gehad.

In de regel wordt een verdachte, wanneer hij preventief wordt gehecht, in het HvB geplaatst dat behoort tot hetzelfde arrondissement als waartoe de rechtbank behoort.

In de HvB's te Amsterdam en Rotterdam vielen vrijwel alle geregistreerde harddruggebruikers onder de rechtsgebieden van de respectievelijke rechtbanken aldaar (respectievelijk 96% en 91%). Van de geregistreerden in Rotterdam behoorde bovendien een deel tot het arrondissement Dordrecht (8%). Dit betekent dat vrijwel alle geregistreerden in Amsterdam en Rotterdam ofwel daar woonden of laatstelijk verbleven, ofwel daar hun delict(en) pleegden.

In vergelijking met Amsterdam en Rotterdam werden in de overige HvB's voor mannelijke gedetineerden meer harddruggebruikers ingesloten die tot andere arrondissementen behoorden dan het HvB waarin zij werden geplaatst.

Van de Haarlemse volwassenen ressorteerde 30% onder het arrondissement Amsterdam en 31% onder Den Haag. Van de Haarlemse jeugdigen behoorde bijna de helft (47%) tot het arrondissement Amsterdam en 21% tot Den Haag. Slechts 15% van de jongeren die in het Haarlemse HvB I werden ingesloten, ressorteerde werkelijk onder het arrondissement Haarlem.

Van de jeugdige harddruggebruikers in De Sprang behoorde 63% tot het arrondissement Den Haag, 22% viel onder het Rotterdamse- en 14% onder het Amsterdamse arrondissement.

Men kan dus concluderen dat vooral in Haarlem veel geregistreerden niet in hetzelfde HvB werden geplaatst als waartoe de rechtbank waarvoor hun zaak diende, behoorde.

De variëteit aan arrondissementen waaronder de vrouwelijke geregistreerden vielen, wekt geen verbazing aangezien de PIV niet exclusief tot het arrondissement Amsterdam behoort. Bij hen was ook de categorie gebruiksters die onder andere arrondissementen ressorteerden dan de vijf genoemde in het westen van Nederland, relatief groot (20%).

8.2 De delicten

Iets meer dan driekwart (78%) van de geregistreerden van wie het delict werd genoteerd, werd op de eerste plaats verdacht van een vermogensdelict en 18% van overtreding van de Opiumwet. In het laatste geval werd meestal niet vermeld om welk artikel van deze wet het ging, maar aangenomen wordt dat deze voornamelijk werden verdacht van handel in harddrugs.

Men kan dus concluderen dat de meeste geregistreerden niet werden gehecht naar aanleiding van het gebruik van of handel in verdovende middelen.

Bijna een derde (30%) van de geregistreerden van wie het delict bekend was, werd verdacht van meer dan een strafbaar feit. In Amsterdam en De Sprang was dit bij relatief veel gebruikers het geval (respectievelijk 41% en 42%).

Wanneer het tweede delict werd vermeld, betrof dit meestal een vermogensdelict (87%) en bij nog slechts 8% een overtreding van de Opiumwet.

Wanneer we bezien of de delicten die de aanleiding waren tot de momentane insluiting per HvB verschilden, blijkt dat in Rotterdam en in Haarlem II relatief veel druggebruikers werden ingesloten op verdenking van overtreding van de Opiumwet (respectievelijk 25% en 21% versus 15% van de Amsterdamse geregistreerden en 11% in Haarlem I). Ook het als tweede vermelde delict was in Rotterdam bij relatief veel geregistreerden een overtreding van de Opiumwet (25% van degenen bij wie een tweede delict werd vermeld versus 15% in Amsterdam).

Of dit verschil in delicten naar aanleiding waarvan men werd ingesloten, wijst op verschillen in de ge-

pleegde delicten of mogelijk ook op verschillen in de opsporings- en vervolgingspraktijk, is op grond van deze gegevens niet vast te stellen.

Wel kan een verklaring onder andere worden gezocht in de nabijheid van de havens c.q. Schiphol, waar immers de kans dat smokkelaars worden gearresteerd, groter is.

8.3 De strafrechtelijke beslissing

Zoals reeds werd vermeld, was op het moment dat de registratie werd beëindigd, van een aantal geregistreerden de detentie nog niet beëindigd en/of de strafrechtelijke beslissing nog niet genomen of de informatie met betrekking tot de beëindiging van de detentie om andere redenen (nog) niet bekend.

Van 505 geregistreerden, dat wil zeggen 62% van de hele groep, werd de strafrechtelijke beslissing vermeld. Vooral van de geregistreerden in Rotterdam en het Haarlemse HvB II waren deze gegevens grotendeels (respectievelijk 49% en 30%) onbekend. Om deze reden kan vergelijking wat betreft deze gegevens tussen de verschillende inrichtingspopulaties een vertekend beeld opleveren.

Van de 505 geregistreerden van wie gegevens over de strafrechtelijke beslissing bekend waren, werd bij 92 (18%) de voorlopige hechtenis geschorst. Bij 15% betrof dit een voorwaardelijke schorsing en bij 3% een onvoorwaardelijke. Voorzover bekend werd van deze schorsingen iets minder dan de helft (32) bevolen door de Rechter-Commissaris, dus in een vroeg stadium van de bewaring, en iets meer dan de helft (36) door de raadkamer. Van de 505 geregistreerde harddruggebruikers van wie de strafrechtelijke beslissing bekend was, werden er 385 (76%) veroordeeld.

Bij 289 geregistreerden werd eveneens de duur van de eventueel opgelegde gevangenisstraf vermeld. Bij iets meer dan de helft van hen (160=55%) was dit een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van drie maanden of korter, bij 84 (29%) een van vier tot zes maanden en bij 45 (16%) een van langer dan zes maanden.

Ten aanzien van de gegevens over de strafrechtelijke beslissing per inrichtingspopulatie dient vooraf te worden vermeld dat de uiteenlopende aantallen "onbekenden" een vergelijking riskant maken. Deze zal dan ook alleen globaal worden gehouden en zich vooral op Amsterdam en Rotterdam richten.

Het streven naar "diversion" als een van de experimentele doelstellingen werd vooral bij de populatie in

Amsterdam gerealiseerd. Van de geregistreeerden aldaar werd bij 21% de preventieve hechtenis geschorst versus bij 12% van de populatie in Rotterdam. Vooruitlopend op de vergelijking tussen de resultaten bij de experimentele en de niet-experimentele groep in Amsterdam, kan alvast worden vermeld dat het schorsen van de preventieve hechtenis daar vooral bij geregistreeerde gebruikers in de experimentele groep werd toegepast (29%).

Het relatief hoge percentage schorsingen in Amsterdam geldt ook voor de PIV (23%) en wordt gevolgd door dat bij de jeugdigen in het HvB I te Haarlem (19%).

Het feit dat in Rotterdam bij weinig gebruikers de preventieve hechtenis werd geschorst, is grotendeels te verklaren door een afwijkende insluitingspraktijk, waarin alleen de "zwaardere" delinquenten preventief worden gehecht, zodat schorsingen daar minder voor de hand lagen.

Waarschijnlijk kan de afwijkende insluitingspraktijk ook het gegeven verklaren dat in Rotterdam aan relatief meer gebruikers, indien een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf werd opgelegd en deze ook werd vermeld, een onvoorwaardelijke vrijheidsbeneming voor een periode van langer dan drie maanden werd opgelegd (69%) ten opzichte van de populatie in Amsterdam (33%).

8.4 De duur van het verblijf in het HvB

Van de geregistreeerde harddruggebruikers waarvan de gegevens over de beëindiging van de detentie in het HvB bekend waren (619=75% van de hele groep), verbleef ongeveer de helft (57%) gedurende een periode van maximaal drie maanden in het HvB, 35% verbleef er tussen de drie en zes maanden en 8% langer dan zes maanden.

Zoals naar aanleiding van de bevindingen wat betreft de schorsing en de opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraffen al was te vermoeden, was de verblijfsduur van zowel de mannen als de vrouwen in de Amsterdamse inrichtingen het kortst (beide 75% maximaal drie maanden). De verblijfsduur van de gebruikers in deze twee groepen was vooral korter dan die van de geregistreeerden in Rotterdam (38% maximaal drie maanden).

Wanneer we naar de twee populaties in de jeugd-HvB's kijken, zien we dat van de groep in De Sprang een relatief grote groep korter dan vier maanden in dit HvB doorbracht (27% versus 65% in Haarlem I). Van hen werden echter eveneens relatief veel geregistreeerden in aansluiting op de detentie in het HvB nog naar een gevangenis overgeplaatst (34% versus 20%), waaruit men

mag afleiden dat zij veelal nog een aanzienlijk straf-
restant hadden.

9 SITUATIE BIJ VERTREK UIT HET HVB

De gegevens over de (hulpverlenings)situatie bij vertrek uit het HvB zijn verre van volledig. Dit hangt voor een deel samen met het feit dat niet alle geregistreerden al uit het HvB waren ontslagen op het moment dat de registratie werd beëindigd. Bovendien dient men ten aanzien van de informatie over de hulpverleningssituatie bij vertrek uit het HvB in het oog te houden dat dit vertrek niet altijd een invrijheidstelling hoefde in te houden; ook voortzetting van de detentie in een ander HvB of een gevangenis behoorde tot de mogelijkheid. Het al dan niet in vrijheid gesteld worden, kan van invloed zijn op het al dan niet hebben gelegd of gecontinueerd van contact met de hulpverlening tijdens de detentieperiode in het HvB. Hetzelfde geldt voor een mogelijk dreigende uitwijzing of uitzetting. Om deze reden wordt in het navolgende eerst de reden van ontslag uit het HvB beschreven.

9.1 Ontslag uit het HvB

Gegevens over de reden van ontslag uit het HvB waren van 663 geregistreerden, dat wil zeggen ongeveer 80% van de hele onderzoeksgroep, bekend. Of de resterende 20% bij beëindiging van de registratie nog in het HvB verbleef of dat hun gegevens om andere redenen niet werden vermeld, was niet meer na te gaan.

Van de geregistreerden van wie de reden van vertrek uit het HvB werd vermeld, werd ongeveer de helft ontslagen omdat de straftijd was volbracht (51%). Voorts blijkt dat gedurende de periode dat de registratie werd verricht, bij 17% de preventieve hechtenis, al dan niet onder bijzondere voorwaarden, werd geschorst⁰¹. Uit de reden van vertrek uit het HvB kan men afleiden dat in het totaal 70% van de geregistreerden van wie dit gegeven be-

⁰¹ De meer precieze gegevens over de strafrechtelijke beslissing en eventuele schorsingen zijn vermeld in hoofdstuk 8.

kend was, vanuit het HvB in vrijheid werd gesteld, en dat een kwart (25%) werd (over)geplaatst naar een andere penitentiaire inrichting.

Wanneer we bezien of deze percentages voor alle inrichtingspopulaties hetzelfde waren, blijkt dat in Amsterdam relatief veel geregistreerden na hun detentie in het HvB meteen in vrijheid werden gesteld (78%) en dat dit vooral de geregistreerden betrof die op paviljoen I hadden gezeten (86% versus 53% van de niet-experimentele groep). Van de vrouwelijke preventief gehechte harddruggebruikers in de PIV werd zelfs 90% direct na de detentie in vrijheid gesteld. Van de geregistreerden in Haarlem daarentegen keerde van de volwassen mannen 42% meteen naar de vrijheid terug en van de jeugdigen 58%. Hoewel in Rotterdam meer geregistreerden direct in aansluiting op de detentie in het HvB terugkeerden in de vrije maatschappij (62%) dan in Haarlem, lag dit percentage toch aanzienlijk beneden dat van de geregistreerden in het Amsterdamse HvB.

9.2 Hulpverleningssituatie

Van 495 geregistreerden, dat wil zeggen 60% van de hele onderzoeksgroep, werd de hulpverleningssituatie bij vertrek uit het HvB genoteerd. Dat is iets meer dan het aantal waarvan reeds werd vermeld dat zij direct uit het HvB in vrijheid werden gesteld.

Van de hele groep geregistreerden van wie de hulpverleningssituatie bij de beëindiging van de detentie bekend was, had iets meer dan tweederde (69%) op dat moment contact met een hulpverleningsinstelling. Dat is 15% meer dan op het moment van insluiting. Zoals in het navolgende zal blijken, was deze vooruitgang alleen te danken aan de vooruitgang bij de populaties in de HvB's te Amsterdam en Rotterdam.

Het hebben (gelegd of gecontinueerd) van contact met een instelling hoeft op zichzelf nog niet veel te zeggen over de intenties ten aanzien van deze hulpverleningscontacten. Daarom werd eveneens, zo mogelijk, vermeld of er afspraken waren gemaakt voor de verdere voortgang van de hulpverlening. Van degenen van wie hierover iets bekend was, maakte 39% concrete afspraken, ofwel ongeveer een derde (32%) van alle geregistreerden die met een hulpverleningscontact uit het HvB vertrokken.

Tot slot kan nog worden vermeld dat bij iets meer dan de helft van alle geregistreerden van wie bekend was dat zij een hulpverleningscontact hadden bij vertrek uit het HvB en bij wie de instelling werd vermeld, dit contact met een CAD betrof (57%) en bij 16% een intramurale instelling. Wanneer men deze gegevens percenteert over de

hele groep van wie de hulpverleningssituatie bij de beëindiging van de detentie bekend was zonder dat de instelling met name werd genoemd, komt dit op respectievelijk 38% en 11%.

Evenals de gegevens over de hulpverlening in het verleden en de situatie bij insluiting, verschillen ook die over de situatie bij het einde van de detentie aanzienlijk per inrichtingspopulatie. Net als wat betreft de situatie bij de insluiting wordt ook het hoge percentage geregistreerden met een hulpverleningscontact bij het vertrek uit het HvB, vooral bepaald door het hoge desbetreffende percentage Rotterdamse gebruikers⁰². In Rotterdam werd van 86% van de geregistreerden genoteerd dat zij met een hulpverleningscontact uit het HvB vertrokken. Dat is 16% meer dan het geval was bij insluiting.

In Amsterdam werd van 66% van de geregistreerden vermeld dat zij bij de beëindiging van de detentie in het HvB contact hadden met een hulpverleningsinstelling. Dat is 19% meer dan bij de insluiting. Vooruitlopend op de vergelijking van de gegevens over de experimentele en de niet-experimentele groep in Amsterdam (zie par. 11.2.2), kan alvast worden vermeld dat deze gunstige resultaten vooral de experimentele groep aldaar betroffen (82% contact bij vertrek).

Wanneer we de aard van de contacten bezien, blijkt dat dit in Rotterdam voor de helft tijdens de detentie gecontinueerde contacten waren en bij 19% ooit verbroken maar nu weer herstelde hulpverleningscontacten.

Ten aanzien van Amsterdam blijkt dat het voor 24% gecontinueerde contacten betref, bij 31% nieuw gelegde contacten en bij 9.6% ooit verbroken maar tijdens de detentie herstelde contacten.

Men kan dus concluderen dat in Rotterdam vooral nog bestaande hulpverleningscontacten werden gecontinueerd en dat in Amsterdam zowel nieuwe contacten werden gelegd als nog bestaande contacten gecontinueerd.

Voorts blijkt nog dat door degenen die in Amsterdam contact hadden met een hulpverleningsinstelling, in ruimere mate een concrete afspraak werd gemaakt voor de verdere hulpverlening dan in Rotterdam (respectievelijk 44% en 31% van degenen die met een contact uit het HvB vertrokken en van wie tevens de vraag over eventuele afspraken werd ingevuld). Dit bevestigt het vermoeden dat in Rotterdam de contacten vaker alleen formeel zijn.

⁰² Hierbij dient wel weer de aantekening te worden gemaakt dat het wordt betwijfeld of dit daadwerkelijke hulpverleningscontacten waren.

Tot slot kan nog worden vermeld dat van de populatie in Amsterdam waarvan werd vermeld dat zij contact hadden met een hulpverleningsinstelling bij vertrek uit het HVB, een kwart naar een intramurale instelling ging versus 5% van de betreffende groep in Rotterdam. Wanneer we percenteren over de respectievelijke groepen waarvan de hulpverleningssituatie bij vertrek bekend was, komt dit op 16% in Amsterdam en 5% in Rotterdam. Zoals ten aanzien van alle gegevens over de hulpverleningssituatie bij de beëindiging van de detentie, moet hierbij echter ook in het oog worden gehouden dat deze resultaten plannen van de gedetineerden weergeven en nog niets zeggen over het realiseren daarvan.

De overige twee groepen waarvan de hulpverleningssituatie bij het einde van de detentie -zij het van een gering aantal- bekend was, zijn het HvB I voor jeugdigen te Haarlem en de PIV voor vrouwen. Het blijkt dat bij deze groepen tijdens de detentie geen of nauwelijks vooruitgang werd geboekt in contacten met de externe hulpverlening.

Bij de jeugdigen in Haarlem is een opmerkelijke achteruitgang te constateren. Van deze groep had 21% bij vertrek uit het HVB een hulpverleningscontact versus 55% bij insluiting. Voor de PIV bedroegen deze percentages respectievelijk 42% en 37%. Vooral in het HvB I te Haarlem werden dus tijdens de detentie bestaande hulpverleningscontacten verbroken.

10 ENIGE SUBGROEPEN NADER BEZIEN

Verslaafde gedetineerden vormen waarschijnlijk een even gemeleerd gezelschap als niet-verslaafde gedetineerden. Met het oog op een mogelijke differentiele benadering van delinquenten, in casu harddrugs gebruikende delinquenten, is het dan ook raadzaam hen niet als een ongedifferentieerde groep te beschouwen met meer overeenkomsten dan verschillen.

Het grote aantal harddruggebruikers dat gedurende de onderzoeksperiode werd geregistreerd, biedt de mogelijkheid om onderscheid te maken op een aantal hoofdgegevens die in het kader van een eventuele differentiele benadering van belang kunnen zijn. Voor deze differentiering werden de gegevens "leeftijd", "geslacht", "sociaal-culturele herkomst" en "delict" gekozen.

10.1 De jeugdigen

Bij het beschrijven van verschillen tussen de diverse inrichtingspopulaties werd al aandacht besteed aan de groepen in de twee HvB's voor jeugdigen: het Haarlemse HvB I en De Sprang.

In deze paragraaf wordt nagegaan in hoeverre de geconstateerde afwijkingen ook gelden voor de groep jeugdigen als geheel, inclusief degenen die in de overige HvB's werden geplaatst. Als grens wordt de leeftijd van 23 jaar aangehouden, omdat men in principe tot die leeftijd in een HvB voor jeugdigen kan worden geplaatst.

Tabel 5: De jeugdigen

	<23 jaar (n=325)		≥ 23 jaar (n=461)	
	abs.	%	abs.	%
Soc. cult. achtergrond ** (n=622)				
- Nederlands	120	54.7	200	49.6
- Surinaams	57	26.0	117	29.0
- anders	42	19.2	86	21.3
Leeftijd begin harddrugs (n=753)				
- ≤ 16 jaar	119	41.3*	70	15.1
- 17/20 jaar	151	52.4	177	38.1
Huidig druggebruik				
- > 4 jaar verslaafd (n=752)	86	29.8*	334	72.0
- polydruggebruik (n=792)	170	54.5*	330	68.7
- "spuiten" (n=790)	134	42.7*	259	54.4
Hulpverlening				
- ooit contact (n=729)	221	81.3	361	79.5
- contact bij insluiting (n=680)	138	56.6	232	53.2
- contact bij vertrek (n=491)	108	61.7*	231	73.1
Strafrechtelijke gegevens				
- eerder gedetineerd (n=752)	195	65.7*	385	84.6
- eerder gedetineerd sinds verslaving (n=723)	155	33.8*	328	75.4
- opiumwettelijk (n=762)	28	9.3*	108	23.5
- schorsing (n=501)	40	19.1	51	17.5

* (achter het percentage): significant verschil
(p minstens < .05).

** Omdat het aantal 'onbekenden' per gegeven verschilt,
wordt in de tabellen 5 t/m 8 steeds het totaal aantal
'bekenden' vermeld.

Wanneer we de jeugdigen als groep met de ouderen
vergelijken, springt vooral de relatief jonge leeftijd
waarop een groot deel van hen al regelmatig harddrugs be-
gon te gebruiken, naar voren. Van de jongeren begon 94%
hiermee voor het 21ste jaar en 41% zelfs op 16-jarige of
nog jongere leeftijd.

Voorts blijkt dat, alhoewel bij de momentane insluiting
nog niet zoveel van hen al langer dan vier jaar verslaafd
waren als van de ouderen, toch ook al een groot deel van
hen inmiddels polydruggebruiker was en/of zich deze
drug(s) toediende door zich te injecteren.

Hoewel de jeugdigen een ernstig beeld te zien geven wat
betreft het druggebruik, waren tot nu toe significant
minder van hen al eerder, verslaafd of niet, gedetineerd

geweest. Ook werd een aanzienlijk lager percentage van hen deze maal ingesloten op grond van een vermoede overtreding van de Opiumwet. Het percentage verleende schorsingen van de preventieve hechtenis bij de jeugdigen week niet af van dat bij de ouderen.

Wat betreft de hulpverlening kan worden vastgesteld dat een even hoog percentage van de jeugdigen ooit eerder contact had met een hulpverleningsinstelling als van de ouderen. Eerder was echter al gebleken (par. 5.1) dat dit bij hen relatief meer eerdere contacten met de reclassering betrof, en niet zozeer drughulpverleningsinstellingen.

Ook bij de insluiting was er wat betreft de hulpverleningssituatie geen verschil met de ouderen.

Wanneer we naar het verloop van de hulpverlening tijdens de detentie kijken, blijkt dat van de jeugdigen weliswaar een iets hoger percentage contact had bij het vertrek uit het HvB (42%) dan bij de insluiting (37%), maar significant minder dan van de ouderen. Hieruit mag men afleiden dat het tijdens de detentie contact leggen met de hulpverlening zeker ook met betrekking tot de jeugdigen de aandacht verdient.

10.2 De vrouwen

Bij de besprekingen van de diverse inrichtingspopulaties kwamen de vrouwen als groep apart al aan bod, omdat zij allen in de PIV werden geplaatst. Een vergelijking met de groep mannen als geheel kon in de voorgaande paragrafen echter nog niet worden gemaakt.

Tabel 6: De vrouwen

		vrouwen (n=64) abs. %		mannen (n=760) abs. %	
Leeftijd < 23 jaar	(n=818)	36	56.2*	289	38.3
Soc. cult. achtergrond	(n=628)				
- Nederlands		20	52.6	302	51.2
- Surinaams		7	18.4*	182	30.8
- anders		11	29.0*	106	18.0
Leeftijd begin harddrugs	(n=758)				
- ≤ 16 jaar		22	52.4*	167	23.3
- 17/20 jaar		14	33.3	317	44.2
Huidig druggebruik					
- > 4 jaar verslaafd	(n=752)	27	64.3	393	55.3
- polydruggebruik	(n=800)	37	68.5	466	62.5
- spuiten	(n=800)	30	53.6	367	49.3
Hulpverlening					
- ooit contact	(n=733)	23	67.6	561	80.3
- contact bij insluiting	(n=686)	11	36.7	359	54.7
- contact bij vertrek	(n=495)	14	42.4*	326	70.6
Strafrechtelijke gegevens					
- eerder gedetineerd	(n=760)	21	41.2*	564	79.5
- eerder gedetineerd sinds verslaving	(n=731)	20	37.7*	468	69.0
- opiumwetdelict	(n=770)	11	17.5	125	17.7
- schorsing	(n=505)	13	22.9	369	17.6

* (achter het percentage): significant verschil
(p minstens < .05).

Bij de vrouwen valt op de eerste plaats de jonge leeftijd bij de momentane insluiting op. Meer dan de helft van hen was op dat moment jonger dan 23 jaar versus iets meer dan eenderde van de mannen. Omdat een zo groot deel van hen jonger was dan 23 jaar, is er dus een overlap met de subgroep "jeugdigen". Dit in aanmerking nemend, moet worden vastgesteld dat de vrouwen het meest ernstig in het druggebruik waren geïnvolveerd van alle te onderscheiden subgroepen in deze onderzoekpopulatie: meer dan de helft van hen begon al voor het 16de jaar regelmatig harddrugs te gebruiken. Dat is dus meer dan van de jeugdigen over het geheel genomen (41%) en aanzienlijk meer dan van de mannelijke geregistreerden (23%).

Hoewel zij bij deze insluiting jonger waren dan de mannen, blijkt tevens dat toch een iets hoger percentage van de vrouwen al langer dan vier jaar verslaafd was

(64%), polydruggebruikster was (69%) en zich injecteerde (54%), zij het dat deze laatste verschillen statistisch niet significant zijn.

Naar de eerdere detenties gemeten, blijkt het justitieel verleden van de vrouwen minder ernstig dan dat van de mannen, wat waarschijnlijk samenhangt met hun over het algemeen relatief jonge leeftijd. Meer dan de helft van hen werd bij deze registratie voor het eerst in een HvB ingesloten. Ook lijken bij hen de eerdere detenties vooral verband te houden met de verslaving, aangezien bij vrijwel allemaal de eerdere detentie(s) eveneens eerdere detentie(s) sinds het harddruggebruik betroffen. Voorts blijkt dat van de vrouwen een even hoog percentage werd verdacht van overtreding van de Opiumwet (18%) als van de mannen.

De eerdere contacten van de vrouwen met de hulpverlening geven een beeld dat vergelijkbaar is met dat van de jeugdigen, zij het dat minder van hen zowel ooit een dergelijk contact hadden (68%) als ook nog bij de insluiting (37%). De hulpverleningssituatie bij vertrek uit het HvB werd bij veel vrouwen niet vermeld, maar voorzover deze gegevens bekend waren, blijkt dat ook van de vrouwen een relatief laag percentage op dat moment contact had met een hulpverleningsinstelling (42%). Ook voor de vrouwen geldt dus dat het stimuleren tot het aangaan van hulpverleningscontacten tijdens de detentie de aandacht verdient.

10.3 Sociaal-culturele groepen

Ongeveer de helft (51%) van de geregistreerden van wie de sociaal-culturele achtergrond werd genoteerd, was van Nederlandse origine en iets minder dan eenderde (30%) had een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond. Naast deze twee groepen waren er nog 55 (9%) gebruikers uit een van de ons omringende landen, 23 (4%) uit Turkije of een Noordafrikaans land, 27 (4%) van Molukse afkomst en 12 (2%) uit een ander niet-Europees land. Omdat de "Nederlandse" en de "Surinaamse" gebruikers de grootste groepen vormden, wordt eerst bezien of en zo ja welke opvallende verschillen tussen deze twee groepen zijn te constateren.

Tabel 7: De "Surinamers"***

		"Surinamers" (n=189)		"Nederlanders" (n=320)	
		abs.	%	abs.	%
Leeftijd < 23 jaar	(n=509)	60	31.7	120	37.5
Leeftijd begin harddrugs	(n=480)				
- ≤ 16 jaar		24	13.6*	79	26.1
- 17/20 jaar		71	40.1	145	47.9
Huidig druggebruik					
- > 4 jaar verslaafd	(n=480)	89	50.3	179	59.1
- polydruggebruik	(n=496)	90	48.6*	211	67.8
- "spuiten"	(n=498)	15	8.1*	205	65.7
Hulpverlening					
- ooit contact	(n=468)	134	79.3*	261	87.3
- contact bij insluiting	(n=446)	85	51.8	168	59.6
- contact bij vertrek	(n=338)	88	77.2	166	74.1
Strafrechtelijke gegevens					
- eerder gedetineerd	(n=476)	142	80.2	233	77.9
- eerder gedetineerd sinds verslaving	(n=456)	103	60.2	174	61.1
- opiumwetdelict	(n=480)	78	42.9	19	6.4

* (achter het percentage): significant verschil (p minstens <.05).

** "Surinamers" wil zeggen de geregistreerden van Surinaamse herkomst. Om technische reden vallen ook enige gebruikers van Antilliaanse oorsprong in deze categorie.

Onder de Surinaamse ingesloten gebruikers was ongeveer eenzelfde percentage jeugdigen als onder de Nederlandse, maar van hen was een relatief hoog percentage 26 jaar of ouder (45% versus 35% van de Nederlanders). Ook waren relatief meer van hen pas na hun 20ste jaar begonnen met regelmatig harddruggebruik (46%), wat mogelijk samenhangt met de leeftijd waarop zij naar Nederland kwamen. Zoals bij harddruggebruikers van Surinaamse oorsprong in het algemeen, kwam het "spuiten" ook bij deze gedetineerde groep weinig voor. Ook gebruikten minder van hen regelmatig meer dan een harddrug dan van de geregistreerden van Nederlandse origine.

Bij de strafrechtelijke gegevens valt vooral het hoge percentage Surinaamse gebruikers op dat werd gehecht naar aanleiding van een vermoede overtreding van de Opiumwet (43%).

Wat betreft contacten met de hulpverlening lijken de cijfers erop te wijzen dat het verloop hierin bij de Surinaamse geregistreerden minder groot was dan bij de

Nederlanders: minder van hen hadden ooit contact gehad met een instelling (79%), maar op het moment van de insluiting was er geen significant verschil meer met de Nederlandse gebruikers. Bij het vertrek uit het HvB had zelfs een iets hoger percentage een dergelijk contact dan van de 'Nederlandse' gebruikers, maar dit verschil is statistisch niet significant.

Van de 55 Westeuropese geregistreerde harddruggebruikers kan worden vermeld dat de meeste achtergrondgegevens overeenstemmen met die van de Nederlandse.

Wel valt het wat betreft de drughulpverlening op dat een groot deel van hen (26 = 59%) nog nooit eerder contact zei te hebben gehad met een drughulpverleningsinstelling. Op het moment van de insluiting had nog maar ongeveer een kwart een dergelijk contact, hetgeen waarschijnlijk samenhangt met het feit dat zij niet (meer) in hun eigen land verbleven. Tijdens de detentie lijkt hierin wel enige vooruitgang te zijn geboekt (40% had contact bij vertrek), maar ook was van een groot aantal van hen dit gegeven onbekend. Wanneer het zo is dat een groot deel van deze buitenlanders ook na de detentie in Nederland blijft, verdient de indruk dat deze groep wat betreft de hulpverlening tussen wal en schip lijkt te vallen, de aandacht.

10.4 De "dealers"

Tabel 8: De "dealers"***

		"dealers" (n=136) abs. %	"niet- dealers" (n=634) abs. %
Leeftijd < 23 jaar	(n=762)	28 20.1*	274 43.2
Soc. cult. achtergrond	(n=583)		
- Nederlands		19 15.4*	279 60.7
- Surinaams/Antilliaans		78 63.4*	104 22.6
- anders		26 21.1	77 16.7
Leeftijd begin harddrugs	(n=711)		
- ≤ 16 jaar		10 8.1*	168 28.6
- 17/20 jaar		44 35.5	265 45.1
Huidig druggebruik			
- > 4 jaar verslaafd	(n=706)	70 56.5	320 55.0
- polydruggebruik	(n=745)	76 56.3	388 63.6
- "spuiten"	(n=744)	18 13.4*	346 56.7
Hulpverlening			
- ooit contact	(n=687)	84 68.9*	468 82.8
- contact bij insluiting	(n=644)	45 38.1*	304 57.8
- contact bij vertrek	(n=467)	54 62.8	265 69.6
Strafrechtelijke gegevens			
- eerder gedetineerd	(n=710)	85 69.1	461 78.5
- eerder gedetineerd sinds verslaving	(n=684)	71 59.7	384 68.0
- schorsing	(n=472)	11 15.1	74 18.5

* (achter het percentage): significant verschil
(p minstens < .05).

** Dat wil zeggen degenen die op grond van een Opiumwetdelict werden ingesloten.

In het voorgaande bleek al dat een relatief hoog percentage gebruikers van Surinaamse origine werd ingesloten op grond van een vermoede overtreding van de Opiumwet. Wanneer we nu de gegevens vanuit het oogpunt van het delict bekijken, blijkt dat 63% van degenen die wegens een Opiumwetdelict werden ingesloten, van Surinaamse origine was.

Omdat de groepen "Surinamers" en "dealers" in deze onderzoekpopulatie elkaar dus voor een groot deel overlappen, komen ook bij een vergelijking van de "dealers" met de "niet-dealers" grotendeels dezelfde verschillen naar voren als bij die tussen de Surinamers en de Nederlanders. Zo blijkt dat van de "dealers" slechts 20% jonger was dan 23 jaar en het merendeel (56%) op ouder dan 20-jarige leeftijd met regelmatig harddruggebruik was begonnen. Ook kwam onder hen een relatief laag percentage "spuiters" voor ten opzichte van de "niet-dealers". Wat betreft de hulpverlening blijkt dat vooral door de "dealers" eerdere contacten met de hulpverlening inmiddels waren verbroken. Het blijkt niet zo te zijn dat deze mensen ook geen neiging (meer) hadden contact met een hulpverleningsinstelling aan te gaan, want bij vertrek uit het HvB had een bijna even hoog percentage een dergelijk contact (63%) als van de "niet-dealers". De indruk dat het ingesloten zijn op grond van een vermoede overtreding van de Opiumwet bij deze groep vooral het dealen om het eigen gebruik te bekostigen inhield en niet zozeer het "topdealen", lijkt te worden bevestigd door het gegeven dat de preventieve hechtenis van ongeveer eenzelfde percentage "dealers" werd geschorst (15%) als van de "niet-dealers".

Samenvatting

Het voorgaande samenvattend en beziend in het kader van de doelstellingen van het experiment, kan het volgende worden aangegeven.

De beslissing om al dan niet een schorsing van de preventieve hechtenis te verlenen, bleek met geen van de vier gegevens op grond waarvan in deze paragraaf onderscheid werd gemaakt, samen te hangen.

Over het algemeen wijzen de geregistreerde gegevens er wel op dat de jongeren, de vrouwen en de gebruikers uit de ons omringende landen nog extra aandacht behoeven.

De gegevens over het druggebruik wijzen er nl. op dat de jongeren en vooral de vrouwen relatief ernstig in het druggebruik waren geïnvolveerd en dit kan op een ongunstige prognose ten aanzien van een eventueel herstel wijzen. Aangezien tevens bleek dat juist van de jongeren en de vrouwen, en ook van de West-Europeanen, relatief lage percentages een hulpverleningscontact hadden bij het einde van de detentie, kan men stellen dat de experimentele doelstelling van het contact leggen met de externe hulpverlening, meer naar deze groepen zou moeten worden uitgebreid.

11 DE EXPERIMENTELE GROEPEN

De registratie werd verricht in het kader van de experimenten in de HvB's te Amsterdam en Rotterdam. Om deze reden wordt in het navolgende tot slot nagegaan welke gebruikers op de experimentele afdelingen in Amsterdam en Rotterdam werden geplaatst en wat hiervan de resultaten waren met betrekking tot het zoeken naar een alternatief voor de detentie en de contacten met de externe hulpverlening.

11.1 Rotterdam

In Rotterdam werden gedurende de registratieperiode 133 gebruikers op de C1-vleugel geplaatst, dat wil zeggen 69% van de hele in Rotterdam geregistreerde groep. Selectie voor plaatsing op een van de aparte cellen op de C1-vleugel in Rotterdam geschiedde vooral met het oog op eventueel nodige extra medische aandacht. De reden van niet-plaatsing werd niet op de registratieformulieren ingevuld, maar uit de navolgende gegevens blijkt dat, in overeenstemming met het gestelde criterium, vooral de relatief ernstig verslaafden op de C1-vleugel werden opgenomen.

Tabel 9: Rotterdam-experimenteel en niet-experimenteel

	R - E (n=133) abs. %		R - NE (n=60) abs. %	
Leeftijd < 23 jaar	36	27.5	20	30.3
Sociaal-culturele achtergrond				
- Nederlands	52	51.5	29	53.7
- Surinaams/Antilliaans	37	36.6	19	35.2
- anders	12	11.9	6	11.1
Leeftijd begin harddrugs				
- ≤ 16 jaar	24	18.3*	5	9.1
- 17/20 jaar	56	42.7*	30	54.5
Druggebruik bij insluiting				
- > 4 jaar verslaafd	77	59.2	31	56.4
- polydruggebruik	74	55.6*	24	41.4
- "spuiten"	63	47.8*	22	39.3
Hulpverlening				
- ooit contact	122	93.1	55	91.7
- contact bij insluiting	101	76.5*	35	58.4
- contact bij vertrek	106	91.4*	45	76.3
Strafrechtelijke gegevens				
- eerder gedetineerd	104	78.8	46	76.7
- eerder gedetineerd sinds de verslaving	90	68.7	36	61.0
- opiumwetdelict	29	22.5	17	28.8
- schorsing	10	14.1*	1	4.0
- veroordeling	59	83.1*	24	96.0
- *onvoorwaardelijke gevangenisstraf ≤ 3 maanden	19	38.0*	2	11.8

* (voor de categorie): indien van toepassing en bekend.

* (achter het percentage): significant verschil (p minstens < .05).

11.1.1 De achtergrond

Uit tabel 9 kan men afleiden dat van de experimentele groep in Rotterdam een hoger percentage al voor het 16de jaar met regelmatig harddruggebruik was begonnen. Ook waren er onder hen relatief meer polydruggebruikers en "spuiters".

In paragraaf 5.2. werd vermeld dat het merendeel van de Rotterdamse geregistreerden nog contact had met een

hulpverleningsinstelling op het moment dat zij werden ingesloten. Bij een afsplitsing van de experimentele en de niet-experimentele groep blijkt nu dat van de experimentele groep, die zoals in het bovenstaande bleek, ernstiger in het druggebruik was geïnvolveerd, wel een hoger percentage nog een hulpverleningscontact had dan van degenen die meteen elders in het HvB werden geplaatst.

Wat betreft de leeftijd, sociaal-culturele achtergrond of het delict was er geen verschil tussen de twee groepen in Rotterdam.

11.1.2 Vertrek uit het HvB

Hoewel de experimentele groep in Rotterdam wat betreft de achtergrond alleen afweek in het druggebruik (ernstiger) en de hulpverleningssituatie bij insluiting (meer contact), blijken toch verschillen in de gegevens met betrekking tot de beëindiging van de detentie. In tabel 9 zien we dat bij de experimentele groep in Rotterdam:

- een hoger percentage schorsingen van de preventieve hechtenis werd verkregen;
- minder veroordelingen werden uitgesproken;
- indien een veroordeling werd uitgesproken, minder vaak een onvoorwaardelijke gevangenisstraf langer dan drie maanden werd opgelegd.

Ook wat betreft de hulpverleningssituatie bij vertrek uit het HvB zijn de cijfers voor de experimentele groep (nog) gunstiger, hoewel de vooruitgang hierin bij hen tijdens de detentie niet groter was dan bij de groep die niet op de C1-vleugel werd geplaatst.

De vraag rijst waar deze resultaten aan te wijten zijn, aangezien plaatsing op de C1-vleugel niet speciaal met het oog op "diversion" of het (weer) tot stand brengen van contact met de externe hulpverlening was gericht. Deze vraag is niet verder onderzocht, omdat schorsing van de preventieve hechtenis in Rotterdam, naar aanleiding van het insluitingsbeleid, over het geheel weinig werd toegepast en de vooruitgang wat betreft contacten met de externe hulpverlening in kwantitatieve zin, bij de experimentele groep niet groter was dan bij de groep gebruikers die niet op de C1-vleugel werd geplaatst. Ook het feit dat de aparte cellen voor gebruikers op de C1-vleugel na enige tijd werden opgeheven, omdat de ervaringen ermee voor geen van de betrokken partijen positief waren, maakt verdere analyses minder interessant.

11.2 Amsterdam

In Amsterdam werden 343 gebruikers op paviljoen 1 geplaatst, dat wil zeggen 58% van de hele groep die gedurende het jaar van onderzoek werd geregistreerd. Voor plaatsing op paviljoen 1 kwamen gebruikers in aanmerking die zelf hun druggebruik als problematisch ervoerden, die woonachtig waren in Amsterdam of omgeving, die zelf voor plaatsing kozen en die ook de Nederlandse taal voldoende beheersten voor deelname aan het programma. Voorts werd gesteld dat men geen "dealers" wilde opnemen en ook werd na drie eerdere opnames een vierde plaatsing geweigerd.

Tabel 10: Reden van niet-plaatsing op paviljoen 1 in Amsterdam

	abs. (n=131)	%	% van hele A'damse groep (n=343)
-onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal	43	29.7	12.5
-plaatsgebrek	37	25.5	10.8
-betrokkene wilde niet	23	15.9	6.7
-overtreding Opiumwet	15	10.3	4.4
-ander arrondissement	3	2.1	0.9
-anders	10	6.9	2.9
-onbekend	14	9.6	4.1
totaal	145	100.0	

De belangrijkste reden waarom gedetineerden niet op het experimentele paviljoen 1 werden geplaatst, was het onvoldoende de Nederlandse taal machtig zijn. Dit is in overeenstemming met het gegeven dat 18% van de geregistreerden in de niet-experimentele groep uit een West-Europees land kwam en 17% uit een ander niet-Europees land dan Suriname.

Plaatsgebrek was echter ook een belangrijke reden voor niet-plaatsing op paviljoen 1: deze reden werd bij ongeveer een kwart van de gebruikers in de niet-experimentele groep opgegeven, dat wil zeggen ongeveer 11% van de hele Amsterdamse groep. Hoewel 38 gebruikers in de niet-experimentele groep werden ingesloten op grond van overtreding van de Opiumwet, werd dit slechts bij 10 van hen als reden vermeld om hen niet op paviljoen 1 te plaatsen.

Tabel 11: Amsterdam - experimenteel en niet-experimenteel

		A - E (n=198) abs. %		A - NE (n=145) abs. %	
Leeftijd < 23 jaar	(n=343)	76	38.4*	28	19.3
Sociaal culturele achtergrond	(n=299)				
- Nederlands		115	68.5*	50	38.2
- Surinaams/Antilliaans		45	26.7	35	26.7
- anders		8	4.8*	46	35.1
Gebruik begin harddrugs	(n=329)				
- ≤ 16 jaar		56	29.6*	22	15.7
- 17/20 jaar		76	40.3	64	45.7
Druggebruik bij insluiting	(n=324)				
- > 4 jaar verslaafd		113	59.8	79	58.5
- polydruggebruiker	(n=343)	143	74.1*	86	57.3
- "spuiten"	(n=343)	112	57.7*	69	46.3
Hulpverlening					
- ooit contact	(n=337)	163	84.9*	96	66.2
- contact bij insluiting	(n=322)	89	48.6	63	45.3
- contact bij vertrek	(n=233)	127	82.5*	29	36.7
Strafrechtelijke gegevens					
- eerder gedetineerd	(n=315)	155	85.2	107	80.5
- eerder gedetineerd sinds de verslaving	(n=297)	135	77.1	91	74.6
- opiumwetdelict	(n=314)	6	3.4*	38	27.9
- schorsing	(n=241)	46	29.3*	8	9.5
- veroordeling	(n=241)	104	66.3*	66	78.5
- Konvoorwaardelijke gevangenisstraf ≤ 3 maanden	(n=153)	71	75.5*	31	52.5

* (voor de categorie): indien van toepassing en vermeld.

* (achter het percentage): significant verschil (p minstens < .05).

11.2.1 De achtergrond

Uit tabel 11 valt af te lezen dat de Amsterdamse experimentele groep zich op een aantal gegevens onderscheidde van de niet-experimentele groep. De verschillen hielden grotendeels, direct of indirect, verband met de selectiecriteria. Zo was, in overeenstemming met het criterium van voldoende beheersing van de Nederlandse taal, een relatief hoog percentage (69%) van de gebrui-

kers van Nederlandse origine, waren de percentages gebruikers van Surinaamse oorsprong in beide groepen gelijk, maar werden op paviljoen 1 nauwelijks gebruikers van een andere herkomst opgenomen.

Wat betreft het druggebruik blijkt dat relatief veel polydruggebruikers en "spuiters" op paviljoen 1 werden opgenomen. Ook was van hen een relatief hoog percentage jonger dan 23 jaar. Aangezien de gegevens "Nederlander", "jonger dan 23 jaar", "polydruggebruiker" en "spuiten" onderling samenhangen, kan men deze als een cluster opvatten. Ten aanzien van de voorafgaande hulpverlening kan worden vastgesteld dat weliswaar relatief meer gebruikers van paviljoen 1 ooit eerder contact hadden gehad met een hulpverleningsinstelling, maar dat ook relatief meer van hen een dergelijk contact inmiddels hadden verbroken. Op het moment van de insluiting had n.l. van beide groepen in Amsterdam ongeveer eenzelfde percentage nog een hulpverleningscontact.

Wat betreft (het aantal) eerdere detenties was er geen verschil tussen de twee groepen in Amsterdam, maar wel werden in overeenstemming met de selectie (geen "dealers") op paviljoen 1 slechts enkele gebruikers opgenomen die werden ingesloten naar aanleiding van een vermoede overtreding van de Opiumwet.

Samenvattend kan men zeggen dat de experimentele groep in Amsterdam zich vooral hierin onderscheidde van de niet-experimentele groep dat er meer jongeren onder hen waren, maar dat hun druggebruik toch als ernstiger viel aan te merken, terwijl meer van hen ooit aangegane contacten met de hulpverlening hadden verbroken.

11.2.2 Vertrek uit het HvB

Op de eerste plaats moet worden vermeld dat de gegevens zowel met betrekking tot de strafrechtelijke uitspraak als tot de hulpverleningssituatie bij vertrek uit het HvB, vooral bij de niet-experimentele groep in Amsterdam voor een groot deel (nog) niet bekend waren bij het beëindigen van de registratie. Van slechts iets meer dan de helft van deze groep werden de betreffende gegevens genoteerd, terwijl dit bij ongeveer 80% van de experimentele groep het geval was. Dit gebiedt uiteraard voorzichtigheid bij het trekken van conclusies.

Voorzover de gegevens wel werden genoteerd, zien we dat de resultaten bij de experimentele groep zowel wat betreft de "diversion" uit het strafrechtelijk systeem als wat betreft de contacten met de externe hulpverlening, aanzienlijk gunstiger waren dan bij de niet-experimentele groep.

Wat betreft de strafrechtsgang werd in par. 8.3. al opgemerkt dat, voorzover bij geregistreeerde gebruikers een schorsing van de preventieve hechtenis werd toegepast, dit vooral in Amsterdam gebeurde. Bij een uitsplitsing tussen de twee groepen in Amsterdam zien we dat bij de experimentele groep ten opzichte van de overigen:

- een hoger percentage schorsingen werd verkregen;
- minder veroordelingen werden uitgesproken;
- indien een veroordeling werd uitgesproken, minder vaak een onvoorwaardelijke vrijheidstraf van langer dan drie maanden werd opgelegd.

Uiteraard leidden deze verschillen er ook toe dat meer geregistreeerden die op paviljoen 1 hadden gezeten, korter in het HvB gedetineerd waren (80% tot en met drie maanden versus 62% van de niet-experimentele groep) en dat meer van hen direct na de detentie in het HvB in vrijheid werden gesteld (86% versus 58%).

Ook wat betreft het leggen of continueren van contacten met de externe hulpverlening springen de resultaten van de Amsterdamse experimentele groep naar voren. Van hen had bij vertrek uit het HvB 82% contact met een externe instelling (een vooruitgang van 33% ten opzichte van de situatie bij insluiting) versus 37% van degenen die niet op paviljoen 1 werden geplaatst (een achteruitgang van 8% ten opzichte van de situatie bij insluiting).

Voordat we concluderen dat deze gunstige resultaten te danken zijn aan de experimentele benadering, moet eerst worden nagegaan of de verschillende resultaten niet voor een deel door de groepssamenstelling kunnen worden verklaard.

Hierbij denken we vooral aan de gegevens dat op paviljoen 1 meer jongeren werden geplaatst, vrijwel geen gebruikers van een andere dan de Nederlandse of Surinaamse origine en ook nauwelijks gebruikers die als "dealers" bekend stonden.

Om de invloed van deze verschillen na te gaan, werden op de eerste plaats de gegevens over de strafrechtelijke beslissing, de duur van de eventueel opgelegde onvoorwaardelijke vrijheidsstraf en het al dan niet contact hebben met een hulpverleningsinstelling bij vertrek uit het HvB, voor de hele groep geregistreeerden in Amsterdam gezien, met uitsluiting van achtereenvolgens de jongeren, de West- c.q. niet-Europeanen en de "dealers".

Tabel 12: Amsterdam-experimenteel en niet-experimenteel. De criteriumgegevens voor enige geselecteerde subgroepen.

	A-E abs. %	A-NE abs. %
Alleen > 23 jaar:		
- schorsing preventieve hechtenis	31 32.0*	7 10.9
- *onvoorwaardelijke gevangenisstraf ≤ 3 maanden	43 78.2*	24 53.3
- contact hulpverlening bij vertrek	76 81.7*	25 39.1
Alleen Nederlanders/Surinamers:		
- schorsing preventieve hechtenis	37 29.4*	7 13.2
- *onvoorwaardelijke gevangenisstraf ≤ 3 maanden	57 74.0*	19 52.8
- contact hulpverlening bij vertrek	105 85.4*	20 47.6
Alleen "niet-dealers":		
- schorsing preventieve hechtenis	38 27.9*	6 10.7
- *onvoorwaardelijke gevangenisstraf ≤ 3 maanden	62 74.7*	24 60.0
- contact hulpverlening bij vertrek	111 82.8*	19 35.8

* (voor categorie): indien van toepassing en bekend.

* (achter percentage): significant verschil
(p minstens < .05).

Uit de reeks analyses over alleen de geregistreerden in Amsterdam van 23 jaar of ouder, de "Nederlanders"/"Surinamers" en de "niet-dealers", blijkt dat de verschillen met betrekking tot het schorsen van de preventieve hechtenis, de duur van de opgelegde onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen en de contacten met de externe hulpverlening, tussen de experimentele en de niet-experimentele groep nog steeds aanzienlijk, en statistisch significant, zijn. Op grond hiervan mag men aannemen dat het feit dat op paviljoen 1 relatief meer jongeren, weinig West- of niet-Europeanen en weinig "dealers" werden geplaatst, niet "de" verklaring kan zijn voor de relatief gunstige resultaten.

Vervolgens werd binnen de Amsterdamse experimentele groep nagegaan of de leeftijd van invloed was op de betreffende criteriumvariabelen en -bij gebrek aan West- of niet-Europeanen c.q. "dealers" op paviljoen 1- of de twee laatstgenoemde gegevens van invloed waren op de resultaten binnen de niet-experimentele groep.

Uit deze analyses blijkt dat de leeftijd van de geregistreerden op paviljoen 1 geen verband hield met hetzij de strafrechtelijke uitspraak hetzij de contacten met de externe hulpverlening bij het einde van de detentie. Dit

bevestigt de conclusie dat het verschil in leeftijd tussen de experimentele en de niet-experimentele groep niet als verklaring kan dienen voor de verschillen in resultaat.

Binnen de niet-experimentele groep bleek wel invloed uit te gaan van de herkomst van de geregistreerden of het delict waarvan men werd verdacht. Ten eerste had van de geregistreerden die niet afkomstig waren uit Nederland of Suriname, en waarvan er relatief meer elders dan op paviljoen 1 werden geplaatst, een relatief laag percentage contact met een hulpverleningsinstelling bij het einde van de detentie in het HvB (slechts 20% versus 48% van de "Nederlanders"/"Surinamers"). Ten tweede kreeg van de "dealers", zoals te verwachten was, een relatief hoog percentage een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van langer dan drie maanden opgelegd (69% versus 40% van de "niet-dealers").

Voor het overige bleken echter noch de herkomst noch het delict de minder gunstige resultaten bij de niet-experimentele groep te kunnen verklaren.

Op grond van het bovenstaande mag men vaststellen dat de relatief gunstige resultaten bij de experimentele groep in Amsterdam slechts voor een klein deel samenhangen met een afwijkende groepssamenstelling. Aldus is de conclusie gerechtvaardigd dat vooral de experimentele aandacht voor de gebruikers op paviljoen 1 tot het realiseren van de experimentele doelstellingen "diversion" en "bemiddelen in contacten met de externe hulpverlening" leidde. Hoe de gebruikers zelf over de experimentele bemoeienis van het interne CAD en het speciale programma dachten en hoe de ervaringen hiermee in verband kunnen worden gebracht met het -opnieuw- aangaan van contact met de externe hulpverlening, werd door middel van interviews met een aantal van hen nagegaan. Over dit deelonderzoek wordt apart verslag gedaan in het rapport "Interviews harddruggebruikers in de Huizen van Bewaring te Amsterdam en Rotterdam: achtergronden en detentie-ervaringen".

BIJLAGE 1: SAMENSTELLING VAN DE BEGELEIDINGSKOMMISSIE

Voorzitter:

Drs. O.J.A. Janssen
Kriminologisch Instituut, Rijksuniversiteit
Groningen

Leden:

Drs. A. Balder
CAD-coördinator in het HvB te Rotterdam

Vervangen door:

J. Plantinga
directeur ambulante zorg, CAD Rotterdam

G.A. van der Brand
adjunct-directeur HvB "Demersluis" te Amsterdam

Mr. G.J.J. Broeksteeg
beleidsmedewerker Directie Gevangeniswezen

Dr. J.J.M. van Dijk
raadadviseur WODC (toenmalig)

Vervangen door:

Dr. M.J.M. Brand-Koolen
raadadviseur WODC

Drs. L.H. Erkelens
medewerker Stafbureau Wetenschappelijke Adviezen,
Directie Gevangeniswezen

Drs. P.A.M. van der Lans
medewerkster Stafbureau Wetenschappelijke Adviezen,
Directie TBR en Reclassering

Dr. P.A. Roorda
adviseur verslavingsaangelegenheden, Ministerie van
Justitie

A. Schoonen
adjunct-directeur HvB te Rotterdam
Vervangen door:
M. Beukers
adjunct-directeur HvB te Rotterdam

Drs. M. van der Vaart
CAD-coördinator in het HvB te Amsterdam

Drs. J. ter Veld
beleidsmedewerkster/inspecteur, Directie TBR en
Reclassering

Drs. J. de Vink
medewerker afd. verslavingsaangelegenheden, Minis-
terie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

BIJLAGE II

Inhoud Interviewrapport

Voorwoord

Inleiding

1 De experimenten te Amsterdam en Rotterdam

- 1.1 Het experiment in Amsterdam
- 1.2 Het experiment in Rotterdam

2 Het evaluatie-onderzoek: de interviews

- 2.1 Centrale thema's
- 2.2 De opzet van het interview
- 2.3 De onderzoeksgroep(en)
- 2.4 Bewerking en presentatie van de gegevens

3 Sociaal-demografische en achtergrondgegevens

- 3.1 Demografische gegevens en het verleden
 - 3.1.1 Sociaal-demografische gegevens
 - 3.1.2 De jeugd
 - 3.1.3 Opleiding en werkervaring
 - 3.1.4 Andere activiteiten en sociale contacten
 - 3.1.5 Druggeschiedenis
 - 3.1.6 Eerdere detentie
 - 3.1.7 Hulpverleningsgeschiedenis
 - 3.1.8 Eerdere ontwenningpogingen
- 3.2 De situatie bij insluiting
 - 3.2.1 Druggebruik
 - 3.2.2 Hulpverleningssituatie
 - 3.2.3 De leefsituatie
- 3.3 Verschillen tussen de geïnterviewde groepen
 - 3.3.1 Amsterdam-experimenteel en niet-exp.
 - 3.3.2 Rotterdam-experimenteel en niet-exp.

4 Samenhangen tussen de gegevens over de achtergrond en de situatie bij insluiting

- 4.1 Paarsgewijze verbanden tussen de gegevens
 - 4.1.1 Het druggebruik
 - 4.1.2 De sociaal-culturele achtergrond
 - 4.1.3 De hulpverleningsgeschiedenis

4.2 Dimensies in de achtergrond

5 Detentie-ervaringen, Amsterdam-experimenteel

5.1 Detentie-ervaringen voor overplaatsing

5.1.1 a. Algemeen oordeel over de eerste periode

5.1.1 b. Vergelijking met eerdere detenties

5.1.2 Lichamelijke toestand en medische zorg

5.1.3 Interne hulpverlening

5.1.4 De bewaarders

5.1.5 De speciale activiteiten

5.1.6 De aparte afdeling en medege-detineerden

5.1.7 Overige activiteiten

5.1.8 De overplaatsing

5.2 Detentie-ervaringen na overplaatsing

5.2.1 Contacten met interne hulpverlening

5.2.2 Bejegening door de bewaarders

5.2.3 Contacten met medege-detineerden

5.2.4 Deelname aan activiteiten

5.3 Toekomstplannen en -verwachtingen

5.3.1 Plannen na detentie

5.3.2 Druggebruik

5.3.3 Contacten met de externe hulpverlening

5.4 Samenvatting

5.5 Samenhangen: detentie-ervaringen .

5.6 Samenhangen: achtergrond en detentie-ervaringen

6 Detentie-ervaringen, Amsterdam-niet-exp.

6.1 Detentie-ervaringen voor overplaatsing

6.1.1 Eerste periode

6.1.2 Lichamelijke toestand en medische zorg

6.1.3 Interne hulpverlening

6.1.4 De bewaarders

6.1.5 Een aparte afdeling en medege-detineerden

6.1.6 De activiteiten

6.1.7 De overplaatsing

6.2 Detentie-ervaringen na overplaatsing

6.2.1 Contacten met interne hulpverlening

6.2.2 De bejegening door de bewaarders

6.2.3 Contact met medege-detineerden

6.2.4 Deelname aan activiteiten

6.3 Toekomstplannen en -verwachtingen

6.3.1 Plannen na detentie

6.3.2 Druggebruik

6.3.3 Contacten met externe hulpverlening

6.4 Samenvatting

7 Detentie-ervaringen in Rotterdam

7.1 Detentie-ervaringen

7.1.1 Algemeen oordeel over de eerste periode

7.1.2 Lichamelijke toestand en medische zorg

7.1.3 Het interne CAD

7.1.4 Overige contacten met interne hulpverlening

7.1.5 De bewaarders

- 7.1.6 Deelname aan activiteiten
- 7.1.7 Aparte afdeling, medege-detineerden en overplaatsing
- 7.1.8 Groepsgesprekken en voorlichting
- 7.2 Toekomstplannen en -verwachtingen
- 7.2.1 De levenssituatie
- 7.2.2 Druggebruik
- 7.2.3 Contact met hulpverlening
- 7.3 Samenvatting

Inhoudsopgave Eindrapport

- 1 Samenvatting en discussie
 - 1.1 De experimenten en het onderzoek
 - 1.2 Samenvatting en de onderzoekresultaten
 - 1.2.1 De onderzochte groep
 - 1.2.2 Resultaten met betrekking tot de experimentele doelstellingen
 - 1.3 Ontwikkelingen en discussie
- 2 De experimenten in Amsterdam en Rotterdam
 - 2.1 Achtergrond van de experimenten
 - 2.2 Het experiment in Amsterdam
 - 2.3 Het experiment in Rotterdam
- 3 De onderzoeken
 - 3.1 Achtergrond van de onderzoeken
 - 3.2 Opzet en uitvoering van de registratie
 - 3.3 Opzet en uitvoering van de interviews
 - 3.4 De rapportage
- 4 Resultaten van de registratie in zeven HvB's
 - 4.1 De onderzoekgroep
 - 4.2 De vraagstelling en rapportage
 - 4.3 De achtergrond van de cliënten
 - 4.3.1 Demografische en achtergrondgegevens
 - 4.3.2 Kinderbeschermings- en justitieel verleden
 - 4.3.3 Druggebruik
 - 4.3.4 Voorafgaande hulpverlening
 - 4.4 Medische behandeling tijdens de detentie
 - 4.5 Strafrechtelijke en penitentiaire gegevens
 - 4.5.1 Arrondissementen
 - 4.5.2 Delict
 - 4.5.3 De strafrechtelijke beslissing
 - 4.5.4 De strafrechtelijke beslissing in Amsterdam
 - 4.6 Situatie bij vertrek uit het HvB
 - 4.6.1 Situatie bij vertrek uit het HvB, Amsterdam
- 5 Resultaten van de interviews
 - 5.1 De verschillende benaderingswijzen
 - 5.1.1 De psychosociale benadering
 - 5.1.2 De medische benadering
 - 5.2 De onderzoekgroepen
 - 5.3 De onderzoekvragen
 - 5.4 Detentie-ervaringen, Amsterdam-experimenteel
 - 5.4.1 De psychosociale benadering op paviljoen 1
 - 5.4.2 De medische behandeling
 - 5.4.3 De situatie bij vertrek uit het HvB
 - 5.5 Detentie-ervaringen, Amsterdam - niet-experimenteel
 - 5.5.1 De psychosociale benadering
 - 5.5.2 De medische behandeling
 - 5.5.3 De situatie bij vertrek uit het HvB

- 5.6 Detentie-ervaringen in Rotterdam
- 5.6.1 De psychosociale benadering
- 5.6.2 De medische behandeling
- 5.6.3 De situatie bij vertrek uit het HvB